

Ruumi mõju muuseumikogemusele MAAKRI KAASAEGSE KESKUSE / MKK näitel

Anette Gertrud Kruusement

Juhendaja Prof. Irina Raud

Tallinna Tehnikaülikool 2019

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND

Ehituse ja arhitektuuri instituut

**Ruumi mõju muuseumikogemusele MAAKRI
KAASAEGSE KESKUSE / MKK näitel**

The influence of space on museum experience on the example of MAAKRI
CONTEMPORARY CENTER / MCC

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Anette Gertrud Kruusement

Üliõpilaskood: A122555

Juhendaja: külalisprofessor Irina Raud

Tallinn 2019

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

“.....” 201.....

Autor:

/ allkiri /

Töö vastab bakalaureusetöö/magistritööle esitatud nõuetele

“.....” 201.....

Juhendaja:

/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

“.....”201....

Kaitsmiskomisjoni esimees

/ nimi ja allkiri /

TTÜ Ehituse ja arhitektuuri instituut
LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane:(nimi, üliõpilaskood)
Õppekava, peeriala:(kood ja nimetus)
Juhendaja(d):(amet, nimi, telefon)
Konsultandid:(nimi, amet)
.....(ettevõtte, telefon, e-post)

Lõputöö teema:

(eesti keeles) Pealkiri peab olema võimalikult lühike ja konkreetne, ent samas andma lugejale selge ettekujutuse uurimisprobleemi põhiolemusest
(inglise keeles)
.....

Lõputöö põhieesmärgid:

- 1.
- 2.
- 3.

Lõputöö etapid ja ajakava:

Nr	Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1.		
2.		
3.		

Töö keel: **Lõputöö esitamise tähtaeg:**

“.....”201....a

Üliõpilane: “.....”201....a
/allkiri/

Juhendaja: “.....”201....a
/allkiri

Konsultant:
“.....”201....a
/allkiri/

ABSTRACT

Museum experience is the main aspect when it comes to revisiting the museum. In addition to persons own individual influencers, such as over all intrest and knowledge regarding art, architecture plays a significant role in shaping a persons museum experience. The main three subjects in architecture, that influence the experience of the museum visits are buildings layout and the journey it can offer, room character and natural light.

In the case of a journey, it is important to keep in mind that the movement in the museum would be understandable and logical for the person. The journey must offer diverse experiences, either in the form of alternative directions or through alternation. A person must have an understanding of his or her location in a building, which is facilitated by the presence of clear paths and visual axes.

Regarding the spatial character, it is important to provide a neutral background to the works, taking into account the artistic needs. At the same time, the exhibition rooms must not create a languorous feeling that creates museum stress. The museum's spatial environment should also provide new challenges for artists who create works in these spaces.

Natural light plays an important role in shaping human well-being. Natural light has a proven good effect on human health and emotions. The openings that allow natural light in the building also allow the connection with the external environment. Natural light is good for art works as well as for people's eyes because it creates the most true color spectrum.

In order to have a better understanding of the techniques used to create museum experience, three existing contemporary art museums has been analyzed. Building on the results of the analysis and literature, a project solution has been prepared for the creation of a modern art center in the Maakri Quarter in Tallinn.

SISUKORD

ABSTRACT	7

SISUKORD	9

1 SISSEJUHATUS	10

1.1 Magistritöö olemus	11
1.2 Teematika tähtsus	11
1.3 Projektlahenduse eesmärgid	11

2 MUUSEUMITE ARHITEKTUURILINE JA FUNKTSIONAALNE ARENG	12

2.1 Peamised suunad 18. ja 19. sajandil	13
2.2 Muudatused 20. sajandi I pooles	15
2.3 Muudatused 20. sajandi II pooles	16
2.4 Muuseum kui keskus 21. sajandil	18
2.5 Kriitika tänapäeva muuseumihoonetele	18

3 MUUSEUMIKOGEMUS	21

3.1 Muuseumis kulgemise teekond	22
3.1.1 Marsruut ja teljed	22
3.1.2 Integreeritud ja segregeeritud ruumid	23
3.2 Ruumi karakter	23
3.2.1 Valge kuubiku motiiv	23
3.2.2 Kontekstiga ruum	23
3.3 Loomuliku valguse tähtsus muuseumis	24
3.3.1 Vaadete ja päevavalguse mõju inimesele	24
3.3.2 Valguse olemus näituseruumis	24
3.3.3 Loomuliku valguse mõju teostele	25

4 ARHITEKTUURNE ANALÜÜS	27

4.1 Louisiana kaasaegse kunsti muuseum	28
4.1.1 Muuseumi põhiplaan ja teekond	28
4.1.2 Teekonna ja ruumide karakter	29
4.1.3 Loomulik valgus	29
4.2 KIASMA	31
4.2.1 Teekond hoones	32
4.2.2 Karakter interjööris	33
4.2.3 Loomulik valgus kui kontseptsioon	34
4.3 Kaasaegse kunsti keskus Cordobas	35
4.3.1 Hoone kontseptsioon ja teekond	36
4.3.2 Ruumide karakter	39
4.3.3 Loomulik valgus hoones	39

5 PROJEKTLAHENDUS	40

5.1 Asukoha valik	41
5.1.1 Asukoha ajalugu	41
5.1.2 Asukoha analüüs	41
5.2 Arhitektuurne idee	44
5.2.1 Kontseptsioon	44
5.2.2 Asendiplaaniline lahendus ja muudatused linnaruumis	44
5.2.3 Funktsioonid ja ruumiprogramm	45
5.3 Konstruktsioonid ja materjalid	47
5.4 Hoone sisekliima	52
5.5 Mahuline lahendus ja muuseumikogemus	53
5.5.1 Teekond	56
5.5.2 Ruumi karakter	57
5.5.3 Loomulik valgus	58

KASUTATUD KIRJANDUS	61

1 SISSEJUHATUS

1.1 Magistritöö olemus

Magistritöö eesmärgiks on uurida, kuidas mõjutab arhitektuur inimese muuseumi kogemust ning koostada vastavalt uurimuslikule analüüsile mahuline projekt uuele kaasaegse kunsti keskusele Tallinna südalinnas. Magistritöö uurimusliku osa ülesandeks on välja selgitada, milliseks on kujunenud muuseumite funktsioon ning millises suunas on muuseumi arhitektuur viimaste aastakümnetega liikunud. Arhitektuurses analüüsis keskendutakse peamiselt kolmele aspektile: liikumise teekond, ruumi karakter ning loomulik valgus. Baastadmiste saamiseks analüüsitakse kirjallikke allikaid ning mõningaid olemasolevaid, tipptasemel arhitektuuriga muuseumihooneid, nende ruumiprogramme, eksponeerimisvõimalusi, jms.

1.2 Teematika tähtsus

Viimase poole sajandiga on muuseumid, nii funktsioonilt kui ka arhitektuurilt, läbi elanud hüppelised muutused. Muuseumitest on kujunenud suured, multifunktsionaalsed keskused, mis on suunatud kõikidele inimestele, olenemata nende teadmistest ja taustast kunstivaldkonnas.

Muuseumite loomisest on saanud arhitektidele huvitav väljakutse ning nende lahendused tuginevad eelkõige isiklikul kujutlusvõimel, mille tulemusel on ehitatud mitmeid maamärgilisi muuseumihooneid. Tänu oma atraktiivsusele on nii mõnigi hoone suutnud edendada arhitektuuriturismi ning seeläbi oluliselt elavdada oma asukoha keskkonda. Siinkohal võib näiteks tuua Tate Moderni, mis andis uue hingamise oma piirkonnale, samuti Bilbao Guggenheimi muuseumi, mis kasvatas tugevalt piirkonda külastavate turistide arvu.

Eestis aga selline, kaasaegsele kunstile pühendatud keskus puudub. Hetkel võib pidada Eestis kaasaegse kunsti valdkonnas tegelevateks asutusteks KUMU, Tallinna Kunstihoonet, Kaasaegse Kunsti Eesti Keskust ning paljusid teisi väiksemaid galeriisid. KUMU puhul on tegemist muuseumiga, kus kaasaegse kunsti näitustele on kavandatud üks korrus ja mõned eraldi asetsevad ruumid, puuduvad vajaliku suurusega püsiekspositsiooni saalid. Tallinna Kunstihoone on pika ajalooga hoone, mis avati 1934. aastal tolaaegsete kunstnike näituseruumideks, ruumide kasutust korraldab sihtasutus, kes kureerib ka näitusetegevust. Aja jooksul on laiendatud oma näitusepindu ka hoonest välja teistesse galeriidesse ning tegeletakse

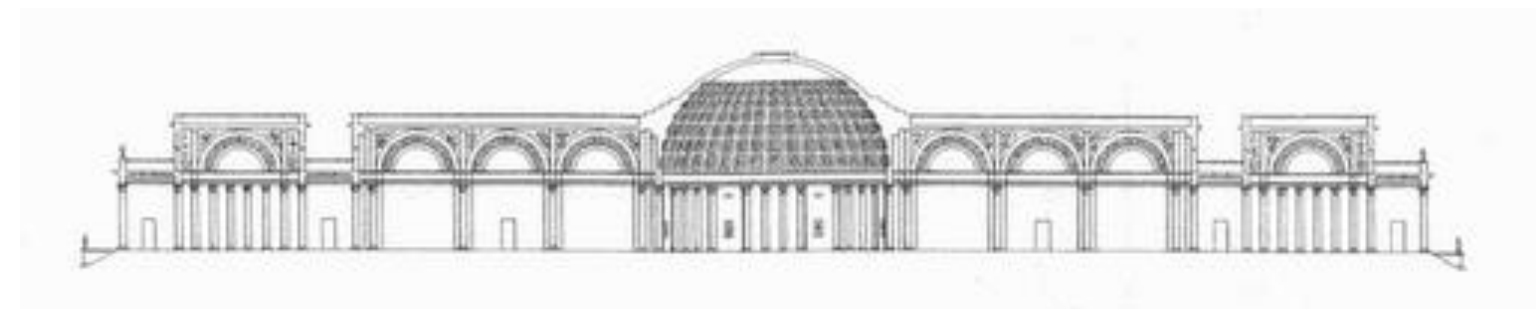
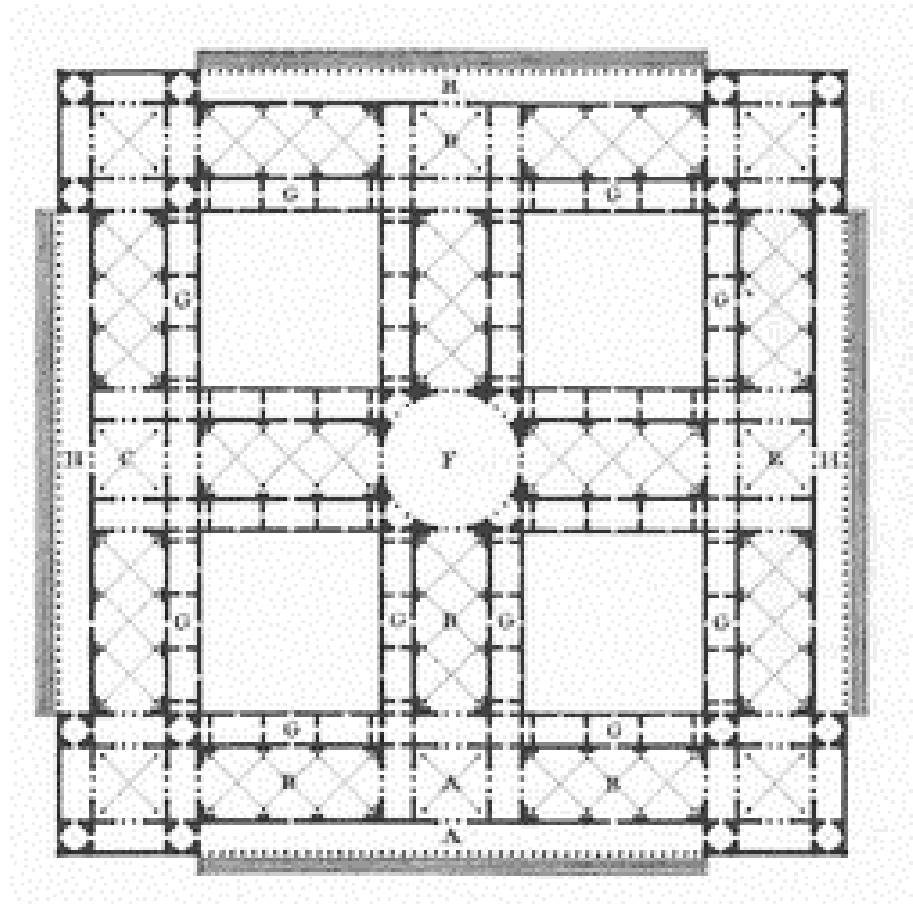
aktiivselt eesti kunstnike teoste eksponeerimisega. 1992. aastal loodi Kaasaegse Kunsti Eesti keskus, mille missioon on tuua eesti kaasaegne kunst laiema publiku ette ja ka tuua Eestisse välismaist loomingut, kuid nad ei oma näituseruume ja tegutsevad pigem kuraatori rollis.

1.3 Projektlahenduse eesmärgid

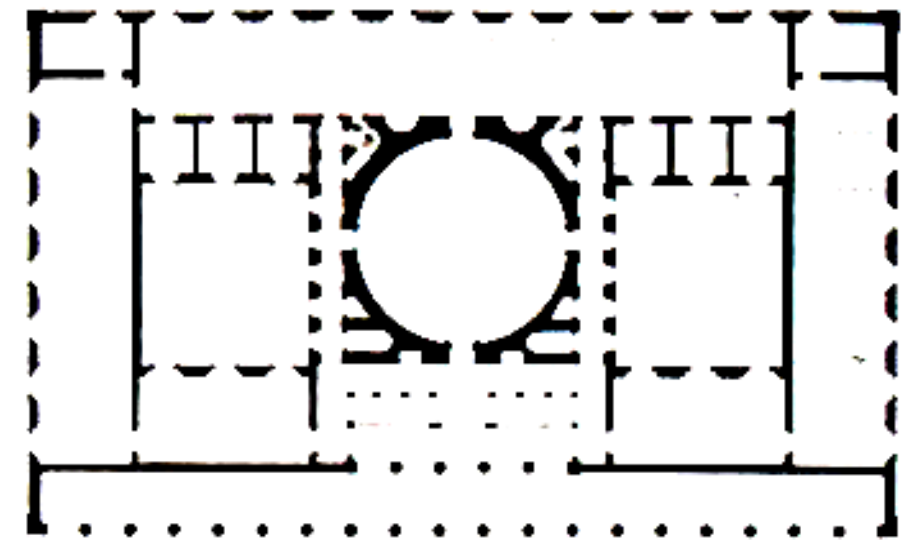
Lähtudes viimase aja trendidest oleks uue kaasaegse kunsti keskuse rajamise eesmärgiks pakkuda võimalikult mitmekesiste kaasaegsete funktsioonidega keskust erinevate kunstivormide esitlemiseks. Eesmärgiks on leida lahendus, mis oleks rahuldust pakkuv nii muuseumi külastajale kui ka kunstnikele, kes loodavad parimatele võimalustele oma teoste näitamiseks.

Uue kunstikeskuse peamiseks ülesandeks peaks olema külalistele uute elamuste pakkumine. Hoone peaks inimese rõhumise asemel olema avatud ja kutsuv ning pakkuma vaheldusrikast kogemist läbi hoone. Teekond peaks olema piisavalt loogiline, et inimene hoonest ära ei eksiks, kuid samas ka põnev ja mitmekesisust pakkuv. Väga oluline on ruum, kus näitus toimub. Kuraatoritele peab olema võimaldatud ellu viia erinevaid kontseptsioone ning luua erilisi tähendusi ruumidele, kus teoseid eksponeeritakse. Näituse kujundus luuakse eksponeeritava sisust lähtudes. Kujundus peab sisuga moodustama terviku, milles üks toetab teist. Näituse kujundamisel peab silmas pidama väga erinevaid aspekte, mis kõik õnnestunud lahenduse korral üksteist toetavad. Iga kunstnik on erinev, on ka nende looming erinev, see omakorda tähendab, et iga näitus on erinev. Seega peaksid näituseruumid olema kergesti kohandatavad vastavalt erinevate kuraatorite kontseptsioonidele ning kunstnike teostele. Samuti peab hoone looma enda ümber kõigile avatud, mitmetarbelise avaliku ruumi, mille läbi rohkem inimesi kunstile suunata.

Kunstikeskuselt oodatakse tänapäeval, et hoone pakuks erinevaid elamusi ja võimalusi nagu etendused, *performance*-id, konverentsid jne, mis eeldab, et hoonest paikneks mitme erineva suurusega ning otstarbega ruume nendeks tegevusteks.. Hoone ruumilahendus peaks pakkuma rohkelt võimalusi erinevate näituste korraldamiseks. Tänapäeva muuseumid on laiendanud oma tegevust ja avanud oma ruumides ka näiteks hariduskeskusi, kus on loodud võimalused erinevate õppe- ja teaduskonverentside ning workshopide korraldamiseks.

Joonis 3 Jean-Nicolas-Louis Durand'i ideaalne muuseum
 Allikas: <https://i.pinimg.com/originals/bc/ec/82/bcec824b361271f473354f57d8158c2c.gif>

Joonis 2 Altesi muuseum Berliinis
 Allikas: <https://www.museumportal-berlin.de/en/museums/altres-museum/slideshow/#0>

Joonis 1 Altesi muuseum Berliinis
 Allikas: <http://archeyes.com/altres-museum-karl-friedrich-schinkel/>

2 MUUSEUMITE ARHITEKTUURILINE JA FUNKTSIONAALNE ARENG

Muuseum kui hoone on sajandite vältel läbinud kolm põhilist faasi: tüpologia-eelne faas, tüpoloogiline faas ning tüpologia järgne faas. Esimese ehk tüpologia-eelse faasi puhul kavandati näituseruumid olemasolevatesse hoonetesse. Teise ehk tüpoloogilise faasi puhul kujunes välja teatud muuseumitele omane hoonelahendus, mis järgis lisaks ka ajastule ja kultuurile omaseid arhitektuurilisi võtteid. Viimase, tüpologia järgse faasi puhul on muuseumihoone vabastatud piiravatest tüüplahendustest ning näituseruumi olemuse, mitmekesisuse ning vabaduse üle on hakatud taas aru pidama. (Tzortzi 2016, 41)

2.1 Peamised suunad 18. ja 19. sajandil

Kuni 18. sajandini muuseumihoonet kui sellist ei eksisteerinud ning näitused toimusid juba olemasolevatesse hoonetesse kohandatud spetsiaalsetes ruumides. Selliseid ruumi võis enamasti leida paleede, raamatukogude ja ülikoolide juurest. Muuseumite arhitektuuriline tüpologia kujunes väljas alles 18. sajandi lõpul, mil muuseumist oli kujunenud selge eesmärgiga institutsioon, kus säilitati ja demonstreeriti avalikkusele kunstikollektsioone ning ehitati esimesed iseseisvad, spetsiaalselt nende eesmärkide täitmiseks projekteeritud hooned. Muuseumeid hakati nägema kui kunsti templeid ning monumente kultuurile. See tüpologia jäi domineerivaks terve 19. sajandi vältel. (*Ibid.*, 17)

19. sajandi muuseumihoonete arhitektuuri suurimaks mõjutajas võib pidada Prantsuse arhitekti Jean-Nicolas-Louis Durand'i, kes pakkus välja „ideaalse muuseumi“ plaanilise lahenduse, mis muutus uute hoonete puhul domineerivaks variandiks. (Pevsner 1976, 122) (Tzortzi 2016, 18).

Plaanilahenduse põhiline idee oli ruumide jada, mis algas ja lõppes ühes ja samas ruumis, hoone keskses kohas. Hoone koosnes neljast, võrdse pikkusega osast, mis olid omavahel ühendatud otstest, moodustades ruudukujulise põhiplaani. Lisaks ühendas hoone osasid Kreeka risti kujuline maht, mis asus põhiplaani keskel. Risti keskmes paiknes omakorda ümmarguse põhiplaaniga suur aatrium, mis oligi kogu muuseumihoone kese. Just sealt algasid ja lõppesid kõik, erinevatele kolleksioonidele pühendatud näituseruumide jaded. Aatrium käitus justkui üleminekuruumina, mis valmistas külastajaid ette maha jätma igapäevaelu ning pühenduda kunstile. Enamasti oligi iga hooneosa pühendatud erinevale kunstiliigile. Näituste ruumid olid tihti kolleksiooniga üle külvatud, jättes vaevu nähtavale seinapinda. Samuti ei puudunud hoonel monumentaalne sissepääs koos portikuse ning sammastereaga, mis suunas külastajad otse hoone kesksesse ossa. Võib öelda, et arhitektuuri sümboolne keel viitab tihedale seosele hoone ning temas peituva vahel ja rõhutab tugevalt muuseumi kui kunsti templi või kultuurimonumendi ideed. Parimad näited siinkohal on kolm muuseumi, mis kõik jälgivad sama tüpoloogiat: *Glyptothek* Münhenis (1816–30), *Altes'i* Muuseum Berliinis (1823–30) ja *Alte Pinakothek* Münhenis (1826–36). (Tzortzi 2016, 20-22) (O'Doherty 2000, 15-16)

Üksikud muudatused muuseumi hoonete kavandamisel hakkasid aset leidma 19. ja 20. sajandi vahetusel, mil olemasolevale tüpoloogiale hakkas tekkima alternatiiv. Lihtne geomeetiline lahendus asendus vabaplaneeringuga, mida sai organiseerida ajutiste, liigutatavate vaheseintega. Leiti, et näituseruum ei ole ainult taust teosele, vaid seos nende vahel. Hakati tähtsustama ruumi enda karakterit ja tema mõju teosele. Samuti toimusid muudatused väljapanekutes, kus ruume enam nii palju teostega ei paigutatud, nende vahele jäeti rohkem vaba ruumi ning enamasti hakati neid esitama ühes reas, et lihtsustada nende vaatlemist. Mõlemad otsused mõjutasid tugevasti muuseumihoonete plaanilisi lahendusi, sest suured näitusehallid asendusid privaatsemate ja väiksemate ruumidega. Esile kerkisid mõisted nagu paindlikkus ja ajutisus. (Tzortzi 2016, 22, 50)

Foto 1 MoMA , New York, 1939
Allikas: <https://www.moma.org/about/who-we-are/moma-history>

Foto 2 Guggenheimi muuseum, New York, 1959
Allikas: <https://www.cavetocanvas.com/post/4955502473/guggenheim-museum-frank-lloyd-wright-1959-new>

2.2 Muudatused 20. sajandi I pooles

Hoolimata üksikutest uuenduslikumatest lahendustest oli muuseumite imago 20. sajandi alguses üsnagi üsna ilmetu. Inimesed nägid muuseumeid kui rangeid, piiratud, pimedaid ja tolmuseid kohti. Sellele aitas kaasa ka futuristide kriitika 1909. aastal avaldatud Manifestos, kus võrreldi muuseumeid surnuaedade ja mausoleumidega, iseloomustades muuseumit kui ladu vana surnud kultuuri hoidmiseks. Just selline mõtlemine viiski uuele suunale muuseumite mõtestamises. Eriti hoogsalt hakati seniseid tüpoloogiasid ümber kujundama 20. sajandi alguses. Erinevates muuseumite ja arhitektuuri ajakirjades avaldati sellel teemal mitmeid artikleid ning teemat käsitleti ka näiteks esimesel Rahvusvahelisel Museoloogia konverentsil aastal 1934. Oluline märk uute suundade tekkimisest ilmus aastal 1929, kui Prantsusmaal avaldati kaks teoreetilist projekti: Auguste Perreti Musée Moderne'i projekt ja Le Corbusieri Musée Mondiali projekt. Mõlemas projektis leidis kinnistunud tüpoloogiast vaid mõningaid üksikuid elemente. (Tzortzi 2016, 23) (Basel 2017, 163)

Auguste Perreti Musée Moderne puhul on hoonel sümmeetriline paigutus keske tuumikruumi ümber, mis kujutas endast suurt avatud platsi, mis oli mõeldud erinevateks kogunemisteks ning ajaveetmiseks. Lisaks ühendas plats hoone välisruumiga, mis oli tol ajal üsna uuenduslik samm. Platsi kahel küljel moodustusid sellega paralleelsed galeriid, kus külastaja võis lühikese jalutuskäigu vältel näha kõiki ekspositsiooni põhilisi teoseid. Nendest galeriidest suundusid omakorda uued galeriid, mis olid kavandatud spetsiaalsete kogude eksponeerimiseks. Platsi otsaküljel asus aga kogu hoone peamine näitusesuum, kus võis näha kõige haruldasemaid objekte.

Le Corbusier lähenemine Musée Mondiali puhul erines 19. sajandi tüpoloogiast veelgi enam kui Perreti muuseum. Tegemist oli monumentaalse püramiidiga mille laius oli 180 meetrit ning kõrgus ligi 100 meetrit. Püramiidi sissepääs asus selle tipus, kuhu sai liikuda mööda püramiidi külgi keerlevat kaldteed. Hoone sees paiknes ekspositsioon samuti mööda spiraalset põhiplaani, mis moodustus väikeste ruumide jadadest, kujutades endast teadmiste teekonda. (Tzortzi 2016, 23)

Aastal 1939, kolis Moodsa Kunsti Muuseum (MoMA) New Yorgis uude hoonesse, millest sai muuseumihoonete ajaloos üks tähtsaim orientiir. Hoone autoriteks olid Philip L. Goodwin ning Edward Durell Stone. Hoone arhitektuur vastandus täielikult 19. sajandi muuseumidele. Kui muidu iseloomustas 19. sajandi muuseumihoonet horisontaalsus, siis MoMA puhul on hoone kavandatud vertikaalselt ning asetatud naabermajade vahele nii, et hoonete fassaadid moodustavad tervikliku ümbritseva linnaruumiga. Suure monumentaalse trepi asemel on hoonesse sissepääs korraldatud otse tänavalt, mis tagab hoonetele lihtsa juurdepääsu. Galeriide jadade asemel on hoone ruumide planeering avatud ning korraldatud liigutatavate vaheseinte abil. Samuti lõi MoMA uue eksponeerimislaadi, milleks oli neutraalne valge ruum ning tutvustas ideed, jaotada näitused kunstilise stiili alusel. Valge ruumi motiiv osutus väga populaarseks, moodustades teosele rahuliku tausta, kus kunstiteos võib segamatult tekitada endale oma loo. See võte on paljuski kasutusel ka tänapäeval. (Tzortzi 2016, 23) (O'Doherty 2000, 11) (Grunenberg 1999, 34)

MoMA tagasihoidlikule olemusele täielikuks vastandiks sai Guggenheimi muuseum, samuti New Yorgis, mille autoriks oli Frank Lloyd Wrighti. Muuseum avati 1959. aastal, tutvustades uut kontseptsiooni ning uut seost arhitektuuri ja vaataja vahel. F.L.Wrighti arhitektuur rõhutab muuseumi, kui linna kaasaegse monumendi ideed, ta arvas, et muuseumihoonel peab lisaks kunsti eksponeerimisele olema ka teine tähtis eesmärk, milleks on maamärgilise tähtsusega monument linnas. Tema hoone keskseks elemendiks oli suur, ümmarguse põhiplaani maht, mis jäi tänavapildis koheselt silma. Mahu sees kulgeb näituste pind katkematult mööda spiraalset kaldteed, asendades traditsioonilise muuseumi galerii uudse tõlgendusega. Kaldtee keskmesse moodustub suur õhuruum, mida katab kuplikujuline katuseaken, lubades hoonesse loomulikku valgust, mida varasemalt oli iga hinna eest püütud vältida. Avatud õhuruum võimaldab üheaegselt ülevaadet nii teostest kui ka ülejäänud muuseumist, see lahendus mis muutis oluliselt suhtumist näitusepinna olemusse ja karakterisse. (Tzortzi 2016, 24-25)

Foto 3 Centre Pompidou, Paris, 1977
Allikas: <https://www.allsourcesarebroken.net/sites/default/files/centrepompidou-2-small.jpg>

2.3 Muudatused 20. sajandi II pooles

Veelgi rohkem hakati muuseumihoone küsimusega tegelema 20. sajandi teises pooles. Uute suundade tunnetamine algas 1970date alguses, kui hakkasid levima uued ideed ning mõtted seose muuseumite olemuse ja funktsiooniga. (Basel 2017, 6)

Põhiline idee, millele toleaeagsed mõtted koondusid oli avatus – „openness“. Esiteks avatus hoone ruumilises mõttes, hõlmates enda all uusi plaanilahendusi, aga ka avatus uuele kunstile, rahvusvahelisusele, uutele funktsioonidele ja uuele publikule. Tähtsaks kujunes avalik ruum muuseumite juures. Klassikaline kunstinäitus asendus üha rohkem uute kunstivooludega, nagu näiteks installatsioonid, videod, performance-d jne, mis vajasid eksponeerimiseks hoopis teistsuguseid ruume, kui siiani kasutuses olid. Samas ei kadunud kuskile ka valge kuubiku motiiv, kuigi paljud arhitektid selle võtte hülgasid, otsides uusi alternatiive. (Basel 2017, 163) (O'Doherty 2000, 11-14)

Lisaks jõuti järeldusele, et monofunktsionaalsed hooned ei ole jätkusuutlikud. Leiti, et muuseumid peavad motiveerima inimesi ning kaasama neid tegevustesse, mis on seotud kunstiga nii haridusliku kui ajaveetmise poole pealt. Kõik tänapäevased muuseumite juurde kuuluvad lisafunktsioonid (restoranid, poed, hariduskeskused) olid juba arutelus 1970-datel, pidades silmas just tuleviku arengut. Uute funktsioonidega kaasnes ka suurem ruumivajadus, mistõttu kujunesid uued muuseumid üsnagi suurteks ehitisteks. Laiemale publikule suunatud

muuseumid tõstatasid ka vajaduse laiema kunsti hariduse järgi, mistõttu paljude muuseumite juurde tekkisid ka hariduskeskused. (Basel 2017, 165) (Tzortzi 2016, 26-28, 39)

Üks esimesi uue suuna näitajaid oli 1977. aastal avatud Centre Pompidou, mis ei olnudki enam niivõrd muuseum, vaid hoopis kõikidele loominguliste tegevustele suunatud keskus. Hoonega kaasnes tohutu esteetiline ning kultuuriline šokk. Samas tõi see endaga kaasa uue ajastu muuseumitele ning peale seda muutus arhitektuuri roll muuseumites veelgi tähtsamaks. Central Pompidou sisaldas endas kõiki uusi jooni. Ta oli multifunktsionaalne keskus, hõlmates enda all muuseumit, raamatukogu, loomekeskus ning muusikainstituuti. Hoonel endal oli silmapaistev karakter ning teda läbisid tugevad, mitmeid alternatiive pakkuvad liikumisteljed. (Basel 2017, 163,168) (Tzortzi 2016, 39)

Lisaks on suutnud Pompidou keskus endaga siduda avaliku ruumi, pikendades hoone kõrval asuvat, aktiivselt kasutatavat linnaruumi hoone keskmesse, julgustades rohkem inimesi hoonet külastama. Hea näide avaliku ruumi sidumisest on ka leoh Ming Pei Louvre'i ümberkujundamine 1989. aastal, kus muuseumi sissepääsu tähistav klaaspüramiid loodi tihedalt kasutatava avaliku ruumi keskmesse. Samuti võib siinkohal välja tuua ka Tate Modern muuseumi, milles enamik esimesest korrusest moodustab suure avaliku ruumi, mis on oma ümbrusega tihedalt seotud. (Tzortzi 2016, 39)

2.4 Muuseum kui keskus 21. sajandil

20. sajandi lõpul ja 21. sajandi alguses on jõutud olukorda, mis on praktiliselt tüpoloogilise muuseumihoone vastand. Olemasoleva tüpologia erinevate tõlgendamiste asemel on iga uus muuseum unikaalne, sageli üllatav, arhitektuurne objekt. Muuseumihooned kujutavad endast tänapäeval ühtesid originaalsemaid, intrigeerivamaid ning enim väljakutset pakkuvamaid ehitisi. Muuseumid on alati olnud kultuuri ja uurimiste keskused, kuid tänapäeval on muuseum ka ajaveetmise, kohtumiste, hariduse ammutamise ning marketingi koht. Muuseumitele on lisandunud rohkem lisafunktsioone nagu kinod, raamatukogud, restoranid jne. Need kõik on mõeldud selleks, et meelitada rohkem erinevat publikut. (Tzortzi 2016, 30) (Crimm, Morris ja Wharton 2009, 50)

Edukas muuseum 21. sajandil teenib publikut, ta on vastuvõtlik inimeste muredele, vajadustele ja õppimishuvidele. Mitmed uuringud näitavad et tänapäeva muuseumi külastaja on hästi haritud täiskasvanu, kes külastab muuseumit sõprade või perekonnaga. Külastajate motivatsioonid on erinevad. Mõni tuleb uurima ja avastama uut informatsiooni, mõni tuleb aega veetma, mõni on aga spetsialist teatud valdkonnas. Tähtis on noorte harimine kunsti vallas, mis oluliselt laiendaks nende silmaringi ning arendaks mõtlemist. Seega on tänapäeva muuseumitel kohustus publikut harida. Muuseumid ei ole enam lihtsalt kultuuripärandi säilitajad, vaid on seotud kogukondade ning nende arendamise ja õpetamisega. (Crimm, Morris ja Wharton 2009, 50-51)

Külastajate uuringud on näidanud, et tänapäeva muuseum peab keskendumas mitme vaatenurga pakkumisele, mineviku ja oleviku ühendamisele ning autentse informatsiooni esitamisele. Näitused ja muud kaasavad programmid kasutavad kollektsioone ja lugusid nende

taga, et anda inimestele uusi teadmisi ja kogemusi, eesmärgiks võib olla näiteks kriitilise mõtlemise arendamine, ühiskonna debateerimisoskuse viimistlemine või anda külalistele võimalus ise oma kogemuse kujundamiseks. Kõigi uute funktsioonide, eesmärkide ning suundade tõttu ei olegi tänapäeval enam niivõrd tegu ainult muuseumitega, vaid neist on kujunenud multifunktsionaalsed keskused.; (Falk ja Sheppard 2006, 90-95)

2.5 Kriitika tänapäeva muuseumihoonetele

Kaasaegsete muuseumide unikaalsus seisneb suures osas hoone füüsilises vormis ning selle teatud äratuntavuses. See äratuntavus on tihti seotud tuntud arhitekti seisukoha ja loomingulise käekirjaga, mille füüsiliseks väljenduseks muuseum on. Üks suurimaid kriitikaid kaasaegsetele muuseumitele ongi suunatud arhitektile ning tema visioonile ja tahtele püüda luua monument iseendale, mitte enam kunstile, jättes kõrvalisse rolli muuseumi vajadused ja eripärad. Sellised hooned töötavad hästi maamärkidena, kuid võivad kaotada oma tähenduse ja eesmärgi. (MacLeod 2005, 10) (Tzortzi 2016, 31) (Henderson 2001, 13)

Eriti on kannatada saanud näituseruumid. Muuseumid peaksid olema kavandatud nii, et teenida kunsti mitte arhitektuuri, peaksid arvestama kaasaegse kunsti eripära ning vajadusi. Viga, mida arhitektid tihti teevad on, tühjade ruumide loomine. See tähendab, et ruumile antakse niivõrd palju karakterit, et see toimib kõige paremini ainult siis kui see on tühi. Arvesse ei võeta inimesi, kes seal liiguvad, ega ka teoseid, mida soovitakse eksponeerida. Liiga dominantne arhitektuuriline käekiri hakkab võistleva teostega ning need muutuvad pigem dekoratsioonideks. (Papadakis 1991, 12,22,28)

3 MUUSEUMIKOGEMUS

Kui mõelda hoonest kui objektist, siis peetakse enamasti silmas tema üldist kuju, funktsioone ja fassaade, ning seda, milline ta iga külje pealt välja näeb. Mõeldakse tema mahule, materjalidele ja värvidele ning suhestatakse need tema ümbruskonnaga. Kuid hoonetel on ka hoopis teine dimensioon, milleks on nende tajumine kui viibid nende sees. Hooned on mõeldud ruumide sulgemiseks. Sama tähtis kui hoone visuaalne väljanägemine on ka hooneruumi taju ja tajumine. Lai ja kõrge või hoopis madal ja kitsas, selge ja lihtne või keeruline ja segadusse ajav. Ükskõik milline maja on väljast, pakub tema sees olemine inimesele rohkem emotsioone kui pelgalt hoone vaatamine. (Goldberger 2009, 110-111)

Muuseumikogemus põhineb multisensoorsel kognitiivsel kogemusel. See tähendab, et külastaja tajub korraga mitme meelega. Kolm tähtsamat aspekti, mis muuseumikogemust mõjutavad on personaalne, sotsiaalne ja füüsiline aspekt, mis omakorda moodustavad kogemuste mudeli. Personaalne tajumine sõltub inimese enda varasematest kogemustest, teadmistest ja huvidest. Sotsiaalne kogemine sõltub aga teda ümbritsevatest inimestest, olgu need siis oma lähedased, teised külastajad või muuseumi töötajad. Füüsiline tajumine sõltub aga ümbritsevast ruumist ja selle olemusest ning lähtuvalt emotsioonidest ja tunnetest, mida inimene ruumis tajub, annab ta sellele ruumile mõtte. (MacLeod 2005, 104) (Falk ja Dierking 2000)

Muuseumis on tegemist loomingulise keskkonnaga ning seda tajub inimene nii läbi eksponaatide kui arhitektuuri. Keskkond muutub loominguliseks siis, kui toimub integratsioon ruumi, teoste ning külastaja vahel nii, et üks ei saa ilma teiseta. Muuseumites on kõige tähtsam, et arhitektuurne ruum annaks mõistetava raamistiku, et külastajad saaksid oma kogemust edukalt kujundada ning selge organisatoorse struktuuri, mille kaudu teha oma valikud ning läbi selle anda kogemusele oma tähendus. Seda tähendust mõjutavad suurel määral just inimese liikumine hoones, mille loogilisus ja arusaadavus on otseses suhtes sellega, kui palju inimene oma teekonnal näeb ja tajub. Lisaks on tähtis ka see kui palju antakse talle võimalusi alternatiivseteks suundadeks. (Black 2005, 149, 191) (Tzortzi 2016, 68)

Teine tähtis element kogemusele on ruumi karakter, mis loob ruumile koha vaimu. Ruumi karakterit saab mõjutada näiteks erinevate ruumiliste elementide või materjalidega, samuti valguse ja vormiga.

Kolmas väga tähtis element ongi loomulik valgus, mille olemasolu on oluline just inimese heaolule ja kunstiteoste eksponeerimisele. Need kolm elementi on väga tugevalt omavahel seotud ning kujundavad seeläbi suure osa inimese muuseumikogemusest. (Tzortzi 2016, 86) (MacLeod 2005, 104)

3.1 Muuseumis kulgemise teekond

Arhitektuur mõjutab muuseumikogemust mitte ainult hoone füüsilise vormi kaudu, vaid ka ruumiliste suhete süsteemina, see tähendab, kuidas hoone korraldab ruumi ja loob ühendusi. Muuseumi kujundamisel on kaks peamist probleemi, mida tuleb lahendada: 1) marsruudi struktuur, mis hõlbustab kokkupuuteid teoste ja külastajate vahel ning 2) ruumilised mehhanismid, mis aitavad orienteeruda ja võimaldavad vaadelda hoonet ja näituseid ühe tervikuna. Seetõttu peavad muuseumid ühendama objektidesse investeeritud väärtuse arhitektuurile investeeritud väärtusega nii, et üks tugevdaks teist. (Tzortzi 2016, 2) (MacLeod 2005, 81)

Koha loomine seisneb sellele loogika andmises. Loogika loetava ja tähendusrikka koha loomisel sõltub liikumise organiseerimisest, tsoonidest ja karakteritest. Liikumisel peavad olema navigeerimiskohad: mingid tähtsamad paigad, mida inimesed ära tunnevad või tajuvad. Selge rada, telg mis ühendab neid tähtsamaid kohti, moodustab hoomatava liikumissüsteemi ning huvitava teekonna. Koha organiseerimise loogika põhineb kasulike, üksteisele lähedal asuvate keskuste rajamisel, mis täidavad igaüks oma eesmärgi. Mõned kohad peavad olema kindlasti ühenduses ning mõned teineteisest võimalikult kaugel. (Young ja Coffin 2017, 71-78)

Kui arhitektuurne ruum on paratamatult ühenduses liikumisega, siis on hoone plaan ning selle layout liikumise juht. Põhiplaan on justkui hoone kaart. See ei esinda hoonet sõna otseses mõttes, vaid esindab teda kaudselt. See on justkui hoone kahemõõtmeline skeem, mis ei näita tema suursugust olemust vaid tema baasolemust. Plaan näitab meile arhitekti ideed sellest, kuidas ruumid on paigutatud ning kuidas nendes saab liikuda, mis ootab külastajat ees hoonesse sisenedes ning millise tee ta seejärel võib valida. Samuti näitab see ära ruumide hierarhia ja järjestuse. Mõned ruumid on suured ja avalikud, samas teised on intiimsed ning publikule suletud. (Goldberger 2009, 128)

3.1.1 Marsruut ja teljed

Üheks oluliseks elemendiks muuseumi teekonnal on selle peamine liikumise trajektoormarsruut. On tunnustatud, et liikumistee iseloom on muuseumi kujundamisel võtmetähtsusega. Marsruudi ruumiline idee võib määrata muuseumi tervikkontseptsiooni ja kujunduse. Samuti mängib see olulist rolli teekonna mõistmisel ja tajumisel. Näiteks ruumid, mis näivad üksteisega geomeetriliselt sarnased, võivad olla eristatavad selle järgi, kuidas nad moodustavad

omavahelise ühenduste süsteemi. Ruumiliste ühenduste süsteem mõjutab viisi, kuidas inimesed ruumis liiguvad ja muuseumide puhul tähendab see ka seda, kuidas nad neid uurivad ja mõistavad. Hea marsruudi eesmärk on teha liikumine külastajatele lihtsaks, aga samas ka põnevamaks. Selgem liikumine aitab just asjaga mitte eriti kursis olevatel inimestel paremini hoonet navigeerida ning loob pingevabama õhkkonna teoste üle mõtisklemiseks ning mõtetes diskussiooni loomiseks. Huvitav teekond aga pakub erinevaid meelelisi kogemust ning võimaldab iga külastuse puhul avastada midagi uut. (Tzortzi 2016, 86, 104)

Marsruudi puhul on väga tähtis, et see oleks külastajale mõistetav ning kergesti hoomatav. On eristatud kolme peamist marsruudi tüüpi: jada, maatriks ja avatud süsteem. Jada puhul on kindel teekond ette antud ning alternatiivsed ja juhuslikud kokkupuuted muude ruumidega on piiratud. Tegu on küll väga selge ja arusaadava lahendusega, kuid see ei paku külastajale erilist elamust.

Maatriksi puhul on aga ära kaotatud peamine marsruut, mis on asendatud mitmete, võrdsete suundadega. Selline lahendus võib olla aga keeruline hoomata ning nägemata võivad jääda paljud olulised kohad.

Avatud süsteem lubab aga lisaks peamisele teekonnale võtta ka alternatiivseid suundi ning lisaks konkreetsele suunale on ka juhuslikud kokkupuuted sagedasemad. See juhuslikkus ja valikuvõimalused radade valimisel on ühed tähtsamad aspektid muuseumikogemuse loomisel. (*Ibid.*, 2016, 88)

Ruumilise paigutuse ja külastajate loodud liikumismustrite vahelist seost on uuritud mitmetes süntaktilistes uuringutes alates 1990. aastate algusest. Tulemused on näidanud, et kuigi seisvate või liikuvate inimeste arv ei ole ruumiliste muutujatega tugevalt seotud, kipuvad külastajad peatuma ruumides, kus on näha rohkem inimesi. Samuti on tuvastatud seos ruumiliste elementide olemasolu ja ruumi külastamise vahel, mis viitab sellele, et ruumilised elemendid mängivad tähtsat rolli külastaja muuseumiretkel. Ollakse seisukohal, et hoone visuaalne struktuur mõjutab inimeste liikumist 70% ulatuses. Sellest lähtudes jõuti järeldusele, et kuigi inimese liikumine on uuriv ja individuaalne, mängib teekonna visuaalne ruumilisus selles väga olulist rolli. (Tzortzi 2016, 96-99) (Choi 1999, 241-250)

Külastajad tajuvad enda ümber visuaalseid sihte ehk telgi, mis läbivad ruume ning ühendavad neid. Teljed näitavad, kuidas inimene saab liikuda ühest ruumist teise ning läbi selle muudavad teekonna mõistmise lihtsamaks ja terviklikumaks. Liikumisteljed võivad olla rõhutatud rõdude, sillakeste, treppide, avade ja muu sellisega, et pakkuda arhitektuurselt võimalikult mitmekesisest ja meeldejäädavast elamust. Samuti käituvad need kui väikesed maamärgid, mille järgi

võib täpsemini mõista oma asukohta, seda eriti hoones, millel puuduvad aknad. Mõistetav ning hästi lahendatud telgede struktuur aitab vältida teekonna kordumist. (Tzortzi 2016, 108) (MacLeod 2005, 82)

3.1.2 Integreeritud ja segregeeritud ruumid

Uuritud on seoseid muuseumihoonetes liikumise ja ruumide plaanilise paigutuse vahel. Analüüsist selgub, et hea ruumiline lahendus on see, mis säilitab head liikumis- ja interaktsioonitasemed erinevate kasutajate vahel. Analüüsi tulemusena eristati kahte liiki ruume: integreeritud ning segregeeritud ruumid. Integreeritud ehk kaasatud ruumid on lähedal teistele ruumidele ning on kergesti ligipääsetavad. Segregeeritud ehk eraldatud ruumid paiknevad aga teistest ruumidest kaugemal ning on raskemini ligipääsetavad. Integratsioon on seega ruumilise kättesaadavuse mõõt, mis kirjeldab ruumi paigutust plaanil. Integreeritud ruumid, olles hästi ligipääsetavad, on küllastajate poolt suurema tõenäosusega kasutatavad, samas kui eraldatud ruumid on teiste ruumidega kaudselt seotud ning vähem kasutatavad. Kõige integreeritud ruumid on näiteks fuajee ning näituste liikumistelj mis ühendab fuajeed näitustega. (Tzortzi 2016, 107) (MacLeod 2005, 81-82)

3.2 Ruumi karakter

Muuseumihoonete puhul on kõige tähtsamad ruumid näituseruumid. Nende peamine eesmärk on eksponeerida kunsti nii, et tõsta esile teoste parimaid omadusi. Näituste ruum on koht kuhu inimene tuleb vaatama ja arutama ning mõtlema. Tänapäeva kunst on muutunud selliselt, et inimene ise annab teosele tähenduse. Kunsti vaadates ei vaata inimene enam lihtsalt teost, vaid ta peab oma peas jõudma ka sellele mõeldud tähenduseni. Lisaks inimese enda kogemustele, teadmistele ja huvidele, mõjutab kujunevat tähendust oluliselt ka keskkond, milles vaataja ja teos viibivad. Seetõttu vajavad enamus kaasaegseid töid enda ümber kindlat keskkonda, et ennast seal vaatajale kehtestada. (Papadakis 1991, 12,28)

3.2.1 Valge kuubiku motiiv

20. sajandil hakkas levima kunsti muuseumites nn. valge kuubiku idee, mille peamiseks tunnusteks on väliskeskkonnast eemaldumine, pakkudes kunstiteoste selgemaks tõlgendamiseks neutraalset ja selget ruumi, mis ei hakkaks teose üle domineerima. Kuigi idee on

ennast õigustanud ning on paljuski kasutusel ka tänapäeval, on ta siiski saanud ka palju kriitikat. Valge kuubiku kontseptsiooni eesmärgiks on luua kunstiteoste jaoks näituseruumi ideaalne keskkond, kus on eemaldatud kõik märgid, mis võiksid mingilgi moel seada kahtluse alla asjaolu, et tegemist on kunstiga. Kunst peaks olema eraldatud kõigest, mis piiraks võimalust hinnata seda kui kunsti. Tekib kinnine ruum kus aknad on kaetud, valgus on tehislik, heli vaigistatud ning side välismaailmaga kadunud. Valge kuubiku motiivi järgi peavad olema näituseruumid tühjad, puhtad ja ajatud. Selline lahendus võib aga aja jooksul muutuda rõhuvaks ja igavaks, mis juhtus ka 20. sajandi keskpaigas kui muuseumite populaarsus kõvasti kahanema hakkas. Selleks, et inimene tunneks ennast mingis kohas hästi, on tal vaja teada kus ta asub, kuid akendeta ruumis kohataju kahaneb. Samuti on keeruline tunnetada aega, kuna puudub kokkupuude loomuliku valgusega. (O'Doherty 2000, 15) (Papadakis 1991, 34)

Kuigi valge kuubiku motiiv peaks pakkuma kunstiteosele kõige neutraalsemat keskkonda, võib siiski välja tuua mõne olulise mõjutuse, mille kaudu ta võib teose tähendust muuta. Valge kuubiku kontseptsioon on põhjustanud fenomeni, kus teoseid, mis ei paikne temas endas (näituseruumis), ei tunnustatagi enam kunstina. Ja ka vastupidiselt, tühi valge ruum, loomuliku valguse ja varjudeta, kuhu välismaailm sisse ei pääse, loob konteksti, kus tavaline ese, mis on paigutatud kuubikusse muutub automaatselt kunstiteoseks. Seega võib ka valge, esmapilgul neutraalne keskkond oluliselt mõjutada inimese ja teose omavahelist mõistmist. (O'Doherty 2000, 15)

3.2.2 Kontekstiga ruum

Tänapäeva muuseumite kavandamisel on tekkinud mitmed uued suunad. Näituseruumidele on teadlikult hakatud looma kontekste, et anda kunstnikele uusi esitlemisperspektiive ja -keskkondi. Leitakse, et kunstnikule tuleb anda võimalus, väljakutse panna oma teos töötama keskkonnas endas mitte vastupidi. Kui on neutraalne ruum, siis puudub kontekst ja traditsioon ning pole millegagi suhestuda. Kunstnikul peab olema võimalus suhestuda olemasoleva keskkonna ja struktuuriga, neile vastu seisma ja nendega dialoogi pidama. Näituseruumi eesmärk on julgustada külalisi aeg maha võtma ning lähemalt vaatama mingit teost. See lähenemine võib aga tähendada vähem teoseid ruumis, et mitte tekitada üleliigseid visuaalseid vahelesekumisi. Ehk siis üks ruum võibki olla pühendatud ühele teosele, mis omakorda annab ka ruumile kunstilise mõtte. Ehk sellisel juhul annab just kunstnik ja tema teos ruumile tähenduse. (MacLeod 2005, 76) (Papadakis 1991, 34)

Samas on selline viis leidnud ka palju kriitikat, sest tihtipeale disainivad arhitektid ruumid üle ning kunstiteosed jäävad tahaplaanile. Kui keskkond on domineeriv, muutub seal ka teose

tähendus. See tähendab, et näituseruumi keskkond on muudetud liiga põnevaks ning inimese tähelepanu koondub pigem ruumile kui teostele. Keskkonna võib domineerivaks muuta näiteks läbi erinevate ruumiliste elementide, mis automaatselt tõmbavad inimese pilgu endale. Kui neid on liiga palju või nad on ebaproportsionaalselt suured, rändab inimene mõtetes hoopis nende poole ning teose väärtus inimese silmis väheneb. Samuti on oht, et arhitektid kavandavad läbi ruumiliste elementide valguse-varjude kontraste, andes ruumile küll karakterit, kuid juhtides nii tähelepanu eemale teostest. Esineb ka tahtmatut eksponeerimisala ülekoormamist viimistlusmaterjalide rohkusega, mis loob teosele häiriva tausta. Nii on oht, et teos kaotab oma visuaalses väärtuses ning sulandub taustaga ühte. (Papadakis 1991, 30) (Goldberger 2009, 136) (Tzortzi 2016, 94)

3.3 Loomuliku valguse tähtsus muuseumis

Muuseumites on loomuliku valguse õige kasutamine tähtis nii inimestele kui ka teostele. Päevavalgus on loodussõbralik ja tasuta ning seda õigesti ära kasutades on võimalik luua nii väikese energiatarbega muuseumi kui ka huvitava atmosfääriga interjöö. Siiski on muuseumides ja galeriides päevavalgust üsna keeruline kontrollida. Vale valgus muudab teose hindamise raskeks. Erinevad valgused loovad erinevad tõlgendusi. Valguse õige kasutamine muuseumis on justkui kunsti vorm, mitte tehniline oskus. Tihti arvatakse, et palju valgust lahendab kõik probleemid, kuid loomulikul valgusel on omad piirid. Liiga palju valgust võib tuhmistada näiteks maalide värve, mis on aga oluline osa teoste juures. Päikesevalguse tõttu võib ruum ka üle kuumeneda või üle valgustuda, mis on nii inimeste kui ka kunstiteoste jaoks liiga intensiivne ja kahjulik. On palju näiteid, kus muuseumid on näituseruumidesse päevavalguse pääsu blokeerinud, sageli seetõttu, et nad ei suuda seda kontrollida ega reguleerida. See võib aga täielikult muuta muuseumihoonete arhitektuurset kontseptsiooni. (Papadakis 1991, 25)

3.3.1 Vaadete ja päevavalguse mõju inimesele

Päevavalgus oma pidevate muutustega on inimesele väga oluline just bioloogiliste, visuaalsete ja emotsionaalsete aspektide seisukohalt. Muuseumite puhul on vaadete loomine olulise tähtsusega. Vaated ja valgus annavad külastajale sideme väliskeskkonnaga mis, võimaldab kogeda kellaega, ilmastikutingimusi, päikesevalgust ja aastaega. Kokkupuuted loomuliku valguse ja vaadetega ruumist välja rikastavad oluliselt külastajate kogemust ning annavad neile võimaluse paremini muuseumis orienteeruda. Päevavalgus on valgus, millega

inimese nägemine on füüsiliselt kohandunud. Tänu oma spektri ulatusele tekitab loomulik valgus täpsemad, värviküllasemad ning nauditavamad visuaalid võrreldes kunstliku valgusega. Teise külje pealt rahuldab vaade väliskeskkonda füsioloogilist vajadust kohandada silm kaugusele, pakkudes silmadele visuaalset puhkust. Sel põhjusel on iga võimalus tekitada muuseumihoonesse aknaid väga oluline. Samuti on mitmed uuringud täheldanud meeleolu paranemist tänu näituseruumidest avanevate välisvaadete olemasolule. Loomulik valgus stimuleerib inimese ööpäevaringset süsteemi ja on siseruumides eelistatav heaolu ja meeleolu parandamiseks. Vaated ja loomulik valgus võivad kaasa aidata väsimustunde leevendamisele, mis muuseumites tekib ja pikendada külastajate viibimist näitustel. (Boyce, Hunter ja Howlett 2003, 44)

Muuseumis tekkivat kurnatust kirjeldab külastaja huvi vähenemine näituste vastu. Valguse kujundusel on külastaja aktiivsuse säilitamisel oluline roll, kuidas arvestada teekonnaga ja kuidas luua valgusvihu varieerumine ringluse ja eksponaatide vahel. Monotoonsus võib küll olla visuaalset lihtsam, kuid see põhjustab emotsionaalset väsimust. Loodusliku valguse variatsioonid võivad luua külastajatele mugavad visuaalsed üleminekud ning võimalikud vaated väliskeskkonnale on silmadele lõdvestumise punktiks. Külgvalgust andvate avade kasutamine võib samuti aidata kaasa näituse rütmile ja üleminekualade eristamisele. (Aries, Aarts ja Hoof 2015, 6-27)

Muuseumi projekteerimisel on oluline arvestada ka töötajatega, kes kogevad muuseumiruumi keskkonda iga päev. Ehkki muuseumide kavandamisel on eelkõige lähtunud kunsti esitlemise ja kunsti vaatamise vajadustest, peaksid arhitektid arvestama ka muuseumitöötajatele heade töötingimuste loomisega. Hästi kavandatud päevavalgusest on ka muuseumi töötajatele märkimisväärne kasu, sest ligipääs loomulikule valgusele ja ka vaadetele tagab nendele hea töökeskkonna. (Boyce, Hunter ja Howlett 2003, 18-33) (Phillips 2004, 15)

3.3.2 Valguse olemus näituseruumis

Näituseruumi valgustuse disain ja olemus sõltuvad paljudest parameetritest. Kõige tähtsam on nendest hoonete arhitektuur, millega valgustus peab harmoniseeruma. Teised tegurid on ruumi proportsioonid, sisekujundus, värviskeem, kättesaadav päevavalgus ja ka näituse olemus. See, kuidas valgus ja varjud atmosfääri kujundavad, on olulise tähtsusega. (Christopher Cuttle 2007, 13)

Näituseruumide valgustuse moodustavad enamasti hajutatud ja suunav valgus. Kahe valguse tüübi suhteline kogus ja sellest tulenev segu määrab varjude olemuse ja ruumiliste

objektide kolmemõõtmelisuse mõju. Hajutatud ja suunava valguse segu määratleb ka ruumi üldmulje. Tähtis on eristada siin ruumi üldist valgust ning teosele suunatud valgust. Hajuva valguse tekitab enamjaolt kogu ruumi valgustus, mis määrab valgusheleduse leviku ja seab valguse aktsendid horisontaaltasapinnale. Ainuüksi ruumi valgustus on harva piisav, et rahuldada kõiki näituse vajadusi. Ja ka vastupidi, eksponaatide valgustamiseks kasutatav suundvalgustus ei paku piisavalt heledat ruumivalgust, välja arvatud mõnedes, peamiselt väikestes ja heledates interjöörides. Hajuv valgus valgustab ruumi tsoone või esemeid pinnalt, mis kiirgab valgust kõigis suundades. Valguse kiirgumise kohast ei saa selgelt kindlaks määrata millisest suunast valgus tuleb. Valgus, mis ruumist ja esemetest üle voolab, on mitme suunaline. Kui tegemist on väga suure pinnaga ning valgus kiirgab paljudesse suundadesse, tekib vähe varju vähe või ei teki üldse. (Christopher Cuttle 2007, 28-29) (Licht 2010, 2-5)

Konkreetsete teoste eksponeerimiseks kasutatakse enamasti teatud suunaga kohtvalgusteid. Üldreeglina tuleb seda täiendada pehmema ruumivalgustusega. Ainuüksi kohtvalgustil põhinevat näitusevalgustust on soovitatav kasutada siis, kui on vaja eriti dramaatilist efekti. Suunaga valguse tekitavad peamiselt punkt - valgusallikad, see tähendab, et valgustus asub kaugel ning on väike. Valgus langeb otse valgustatud objektile või selle osadele geomeetriaga määratud nurga all. Kui objekti pind on ebaühtlane, tekivad selgelt määratlematud varjud. Need suurendavad kolmemõõtmeliste pindade visuaalset mõju, kuid võivad olla ka segavad faktorid kuna nad on liiga suured ja domineerivad. (Licht 2010, 5-7)

Hea, stimuleeriv ruumiline kogemus saadakse enamasti hajutatud (ruumi) ja suunalise (eksponeeriva) valguse seguga. Paljudel juhtudel ei saagi selgelt määratleda, kas tegu on täielikult hajutatud või täielikult suunatud valgusega. See võib juhtuda siis kui valgust kiirgav pind ei ole suur ega ka väike, vaid hoopis kohtvalgusti difuusorikettaga. Sõltuvalt plaadi läbimõõdust ja valgustuskaugusest on varjud kitsamad või laiemad, teravamad või pehmemad. See tähendab, et varje on võimalik mõjutada. Õige hajuva ja suunaga valguse segamisel on võimalik vältida ebavajalike varjude tekkimist ja näiteks naaberobjektile. (Licht 2010, 3)

3.3.3 Loomuliku valguse mõju teostele

Aknad annavad muuseumiruumidele karakteri ja identiteedi, luues huvitavaid ruumikogemusi. Avad lubavad vaateid väliskeskkonda sidudes visuaalse kogemuse saamiseks välisruumiga. Tänapäeval on olemas teadmised ja tehnoloogiad õigeks päevavalguse reguleerimiseks ja suunamiseks, mistõttu on loomulikul valgusel taas oluline roll muuseumiruumide projekteerimises. (Papadakis 1991, 25)

Teoorias on katuseaknad ühed paremad päevavalguse allikad näituseruumide valgustamiseks. Nad tagavad ühtlase valguse ja kuna valgus liigub läbi suure pinna tekivad

pehmed varjud. Päikesevalgus, mis läbib katuseava, jõuab peaaegu igasse ruumi ossa. Laeaknad jätavad seinapinnad vabaks kunstiteostele. See lahendus ei valmista ka probleeme, mida põhjustavad külgnevatest valgusallikatest nägemispindadele tekkivad peegelduslaigud. Kuid suurte katusakende puhul võib tekkida ka soovimatuid häireid. Esiteks satub päikesepaistelisel päeval ruumi liiga palju valgust, mis muudab ruumi liiga eredaks. Palju loomulikku valgust on hea värvirohkete teoste eksponeerimiseks kuna kunstiteose värvid näevad loomuliku valguse käes autentsemad kui tehisvalguses, kuid teisest küljest pole see hea teoste säilivusele tuhmistades aja jooksul nende värve. Samuti tekib probleeme, kui on vahelduva pilvisusega või pilvine ilm, mis liigutab ruumis varje ning tekitab neid sinna, kus neid vaja pole. (Christopher Cuttle 2007, 63-70) (Licht 2010, 22-23)

Hea lahendus oleks loomulik ning tehnilik valgus panna omavahel sobivalt tööle. Kui päevavalgust ja kunstliku valgust kasutada koos, tuleb nende kiired enne teostele langemist täielikult segada. See tähendab ka seda, et kahe valgustüübi ruumiline jaotus tuleb kooskõlastada. Seda seetõttu, et kunstliku valguse jaoks kasutatavad lambid kiirgavad teatud värvide valgust, samal ajal kui päevavalguse spektraalne koostis muutub kogu aeg. Lisaks on neil mõlemal erinevad kiirgus- ja langemisnurgad. Kui kahte valgusvormi ei ole täielikult segatud, on eksponaatide väljanägemine moonutatud. Ainus võimalus aga nende segamiseks on nende eraldamine. See tähendab, et päevavalgusega tsoon ja kunstliku valgusega tsoon on teineteisest piisavalt kaugel, tagamaks, et need kaks valgustüüpi ei häiriks üksteist, välja arvatud juhul, kui hämarust kasutatakse tahtlikult konkreetse atmosfääri loomiseks. (Christopher Cuttle 2007, 129-135) (Licht 2010, 22-23)

4 ARHITEKTUURNE ANALÜÜS

Käesolevas ülevaates on analüüsitud erinevate muuseumide ruumilist toimimist ja kogemusi, seda nii külastajate liikumise, ruumide koosmõju ja loomuliku valguse aspektidest lähtuvalt. Laiema arusaama tekkimiseks on valitud kolm muuseumit, mis erinevad üksteisest nii kontseptsiooni, arhitektuuri kui ka loomisaasta poolest. Valikute juures on lähtutud samuti eeldusest, et muuseum oleks kavandatud ennekõike kaasaegse kunsti esitlemiseks.

Esimeseks muuseumiks on valitud Louisiana kaasaegse kunsti muuseum, mis asub Humlebækis Taanis, Øresundi väina kaldal. Muuseum loodi 1958 aastal ning seda peetakse Taani modernistliku arhitektuuri üheks parimaks näiteks. Hoone inimõõtmelise ruumimõju saavutamisel on suur roll teda ümbritseval maastikul ning hoone suhestumisel loodusega. Louisiana puhul on tegu ühe Põhjamaade enim külastatava muuseumiga. Läbi oma 60 aasta pikkuse tegevuse on muuseum suutnud pidada sammu muuseumikultuuri pideva arenguga ning pakub kõiki teenuseid, mida võib leida ka palju uuemates, kaasaegsetes muuseumites. Muuseumi kompleksis on lisaks näituseruumidele ka kontserdisaal, mida saab kasutada erinevateks koosviibimisteks ja seminarideks, samuti on muuseumi juurde rajatud spetsiaalselt lastele suunatud tegevusruumid, kus toimuvad erinevad harivad kunstiteemalised üritused ja töötoad. (THE LOUISIANA ARCHITECTURE 2019)

Teiseks analüüsitavaks muuseumiks on valitud arhitekt Steven Holl'i poolt projekteeritud KIASMA, mis avati publikule 1998. aastal. Muuseum asub Helsingi kesklinnas ning on linna arhitektuuris maamärgilise tähtsusega. Lisaks ekspositsiooni ruumidele on hoones palju erinevaid funktsioone tagavaid ruume, nagu teater, poed, kohvikud, raamatukogu ning ruumid seminaride ja töötubade läbiviimiseks. Muuseumi peamiseks ülesandeks on eksponeerida nii kaasaegset soome kui ka rahvusvahelist kunsti. Muuseumi ruumide funktsionaalne lahendus ja kaasaegne tehnika võimaldavad esitleda väga erinevaid kunstiliike, seal hulgas meediakunsti, installatsioone ja etendusi. (The architecture of Kiasma 2014)

Kolmas analüüsitav muuseumihoone on Cordoba kaasaegse kunsti keskus Hispaanias, mis avati 2013. aastal ning on projekteeritud nii Madridis kui Berliinis tegutseva Nieto Sobejano Arquitectos arhitektuuribüroo poolt. Cordoba keskuse näol pole tegemist ainult muuseumiga, vaid tõeliselt multifunktsionaalse, kunstile pühendatud keskusega, kus lisaks kunsti eksponeerimisele on loodud palju erinevaid ruumivõimalusi ka loometöök. Keskuse peamine kontseptsioon on tuua kokku kõik kunstiga seotud osapooled. Kaasaegse kunsti keskuses kohtuvad kunstnikud, külastajad, eksperdid ja teadlased. See on loominguliste kunstiprotsesside keskus, mis ühendab tihedalt funktsioonist lähtuvat ruumi avaliku ruumiga. Hoone puhul on tegemist silmapaistva arhitektuuriteosega, mis on kujunemas märgiliseks eesmärgiks just uuemate muuseumihoonete puhul. (The C3A 2019)

4.1 Louisiana kaasaegse kunsti muuseum

1950. aastate modernistlikus ja tagasihoidlikus võtmes loodud muuseumi peamised iseloomustavad omadused on selle horisontaalne geomeetria ning sulandumine ümbritsevasse maastikku. Just Louisiana muuseumi kompleksi arhitektuur on see, mis avaldab külastajale tugeva esmamulje. Kohe alguses sai hoone kavandamisel eesmärgiks luua avatud ning vaba atmosfääri tekitav muuseumi atmosfäär. Püüti vältida formaalset ja institutsioonilist muuseumi kontseptsiooni, mistõttu ei panustatud ka uhkele ja väljapaistvale arhitektuurile (THE LOUISIANA ARCHITECTURE 2019) (Tzortzi 2016, 197)

1950-ndate aastate keskel, kui muuseumi asutaja Knud W. Jensen palus arhitektidel Jørgen Bo ja Wilhem Wohlertil ehitada vanale villale juurde muuseum, oli nende põhiidee arhitektuuri sidumine ümbritseva looduskeskkonnaga. Louisiana on alates avamisest märkimisväärses mahus laienenud. Kõik seitse, erinevatel aegadel kavandatud laiendust ja muudatust on ehitatud arhitektide Bo ja Wohlert-i projektide järgi, mistõttu on säilitatud algne arhitektuurne idee ning laiendused on õnnestunud sobitada harmooniliselt maastikku. Seetõttu on aja möödudes säilinud muuseumi ruumiline terviklikkus, kus arhitektuur, park ja loodus toimivad ühtse tervikuna ja annavad Louisiana külastajatele erilise ruumilise elamuse. (THE LOUISIANA ARCHITECTURE 2019)

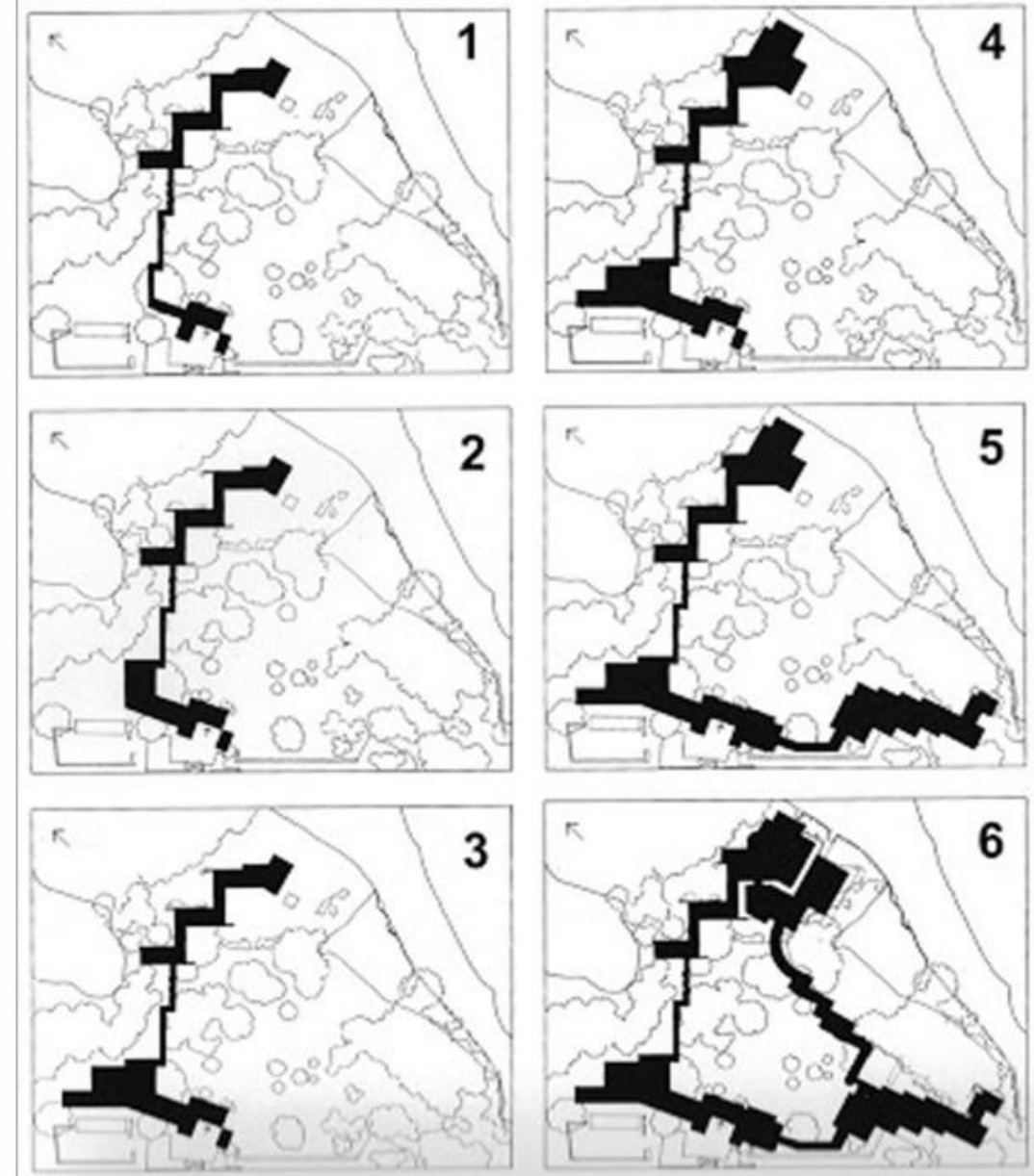
4.1.1 Muuseumi põhiplaan ja teekond

Louisiana muuseumikompleks koosneb mitmest paviljonist, mis on omavahel ühendatud klaasgaleriidega. Paviljonid ja galeriid on paigutatud perimetraalselt ümber pargi, moodustades asümmeetrilise, kinnise ringluse. Louisianat külastades satuvad külastajad esmalt vana villa juurde, mis paikneb klassikalises eramupiirkonnas, ümbritsetuna lopsakast loodusest. Vana villa mängib läbipääsu rolli, mis loob muuseumi iseloomu. Seda läbides satub külastaja koheselt

intiiemsesse ja rahulikku keskkonda, mis jätkub läbivalt terves muuseumis. Jätkates liikumist pargis, võib näha, et hoonete piirjooned järgivad looduslike nõlvaid ning nende mahud on justkui sulandunud maastikku, mistõttu on need pargis kõndivatele inimestele vaevu nähtavad. (Tzortzi 2016, 197-199)

Iga galeriide ja paviljonide kompleks oli mõeldud mingi kindla kunstikollektsiooni osa eksponeerimiseks. Väikesed ja madalad põhjatiiva galeriid, mis rajati 1958. aastal, on spetsiaalselt mõeldud viiekümne aastate kunsti esitlemiseks. Aastatel 1966 kuni 1976 loodi läänetiib, kus asub kontserdisaal. Lõunatiiva kõrged näituseruumid, mis ehitati aastal 1982, on mõeldud suuremahuliste kunstiobjektide eksponeerimiseks. Näitusi ühendava teekond muutus tervikuks aga alles 1991. aastal kui loodi maa-alune idatiib, kus eksponeeritakse väljatrükkide ja joonistuste kogusid. Ühendatud muuseumi tiibade vahele jääb suur pargiala kus asub skulptuuride park. (*Ibid.*, 2016, 198)

Louisianas puuduvad kindlad teljed ning külastustekond koosneb mitmest väiksest ringlusest paviljonides, mis on läbitavad läbi suure põhiringluse. Teisiti öeldes, on tegemist kinnise jadaga, mis ühendab väiksemaid ringlusi, moodustades seeläbi ühe pika kinnise jada. Kohati on ringluse ühendusi raske leida. Esmapilgul selgete seoste puudumine paviljonide vahel on oluline tegur näitusekülastajate teekonna kujundamisel. Näiteks otsese, ilmselge ühendusruumi puudumine lõuna- ja idatiibade vahel võib olla segadust tekitav. Sama võib öelda ka idee kohta viia teekond läbi kohviku, mis võib tekitada tunde, et teekond on läbi, kuigi ka peale kohvikut satume jälle näituseruumidesse. Asjaolu, et ruumiliste märkide olemasolu komplekside vahel ei ole selgelt rõhutatud ja külastajate liikumises on jäetud valikuid, on see katkestustega liikumine kooskõlas muuseumi teekonna kontseptsiooniga: motiveerida inimesi iseseisvamalt avastama ja uurima, saades seeläbi ootamatuid üllatusi ja kogemusi. (*Ibid.*, 2016, 207,220)

Joonis 4 Louisiana muuseumi põhiplaan ja ehitusetapid
 Allikas: <https://filmarq.com/wp-content/uploads/2015/06/Louisiana-plan.jpg>

4.1.2 Teekonna ja ruumide karakter

Teekonna ja ruumide karakteri loomisel ongi eesmärk kasutada ootamatuse kontseptsiooni. Teekonna läbimine on ruumide mitmekesisuse ja üllatusmomentidega muudetud atraktiivsemaks. Iga järgnev ruum erineb eelnevast, selleks on kasutatud erinevaid ruumide proportsioone, viimistlusmaterjale, valgust ja vaateid. Ruumi kujud varieeruvad suurtest kuubikutest kuni kitsaste ümarate galeriideni. Isegi ruumid, mis esmapilgul paistavad sarnased, on eristatavad läbi arhitektuursete detailide. Ühest ruumist teise liikudes toimub liikumisesuunas muutus, mis loob konkreetsed üleminekud ruumide vahel ning inimesel on lihtne tajuda millegi algust ja lõppu. Lisaks toimub varieeruvus ka ruumide tasandites. Liikumine toimub maapinna tasandilt teisele korrusele lõunatiivas ning sealt maa-alusele tasandile idatiivas, kus edasi liigutakse taas maapealsele tasandile põhjatiivas. Selliste pidevate muudatustega ei ole muuseum haaratav ühekorraga, vaid kogu muuseumi kompleksist saab aimu alles siis, kui see on terves ulatuses läbitud. (*Ibid.*, 2016, 198,201-202)

Üllatusmomenti on ära kasutatud ka ekspositsiooni paigutamisel, mis loob omaette kogemuse. Skulptuurid pargis on paigutatud asümmeetriliselt, et need oleksid nähtavad avatud maastikul või paikneksid hoonete lähedal, et neid oleks võimalus vaadata seestpoolt. Kulgedes mööda klaasikoridore või väliseid teid, ilmuvad teosed vaataja ette ootamatult. Louisiana puhul mängib olulist rolli side hoone ja maastiku vahel, mida saavutatakse eelkõige klaaskoridoridega, lisaks põnevatele maastikuvaadetele pakkumisele on ühendusruumidesse paigutatud ka kunstiteoseid. Muuseumihooneid ümbritseval loodusel on oluline rolli ka tausta pakkumisel kunstile. Pargi vaadete ja kunsti vaatlemine toimub justkui intervallidena. Klaasgaleriidel on ka üleminekualade kujundamise ülesanne, pannes punkti väiksemale ringlusjadale ja näituse narratiivile, mida see esindas. (*Ibid.*, 2016, 198,206-206)

Näituseruumide interjööris on peamiseks materjaliks tellis. Põrandal on kasutatud naturaalselt pruunikat tellist ning seintes on tellis värvitud valgeks. Tellised on nii põrandal kui seintes laotud ühesuunaliselt ja kohakuti, mistõttu üleminek seinale ja põrandale on loomulik ning rõhutatud ainult läbi värvi. Laes domineerivad massiivsed puittalad. Soojad ja neutraalsed toonid loovad näituseruumidesse hubase ümbritseva loodusega kooskõlas oleva atmosfääri. (Sheridan ja Holm 2017, 118)

4.1.3 Loomulik valgus

Lähtudes muuseumi kontseptsioonist, siduda hoonekompleks loodusega, on kõik aknad, klaasvitraažid ja galeriide seinad kavandatud vaadete pakkumisele, samuti täidavad välisavad eesmärki täita hoone rohke loomuliku valgusega, muutes üldist atmosfääri veelgi kergemaks ja vabamaks.

Näituseruumides on loomulik valgus sisse toodud mitmel erineval viisil. Kasutatud on näiteks suuri, peaaegu tervet lage katvaid katusaknaid, mis on teoste paremaks säilivuseks kaetud valgust hajutavate paneelidega. See kujundusvõte tagab kogu ruumis ühtlaselt jaotuva valguse, mis ei muuda teoste koloriiti ja minimaliseerib peegeldust ning pakub inimese silmale tuttava spektriga valgust. Kasutatud on ka pikki ja kitsaid katuseaknaid, mis valgustavad ainult teatud ruumi osa, mis läbi tuuakse esile mingi kindel teos või ruumi osa, mida soovitakse esile tõsta. Muuseumis on ekspositsiooniruum, kus aken moodustab terve seina pakkudes teostele looduslikku tausta. Sellistes ruumides paiknevad ainult mõned üksikud tööd, millele otsene päikesevalgus kahju ei tee, näiteks skulptuurid, eesmärgiga, et muutuv päevavalgus looks olenevalt ilmast ja aastaajast erinevaid efekte ning teos võib erineval külgestel pakkuda uut elamust.

Foto 4 Näituseruum Louisianas
Allikas: <https://www.louisiana.dk/en/louisiana-architecture>

Foto 5 Galerii ja skulptuuride park Louisianas
Allikas: <https://www.inexhibit.com/mymuseum/louisiana-museum-of-modern-art-humlebaek-denmark/>

4.2 KIASMA

Esimene tunnus mida inimesed hoonet vaadates võivad märgata on selle kaarjas suurejooneline maht metallelementidest fassaadiga, kuid lähemal vaatamisel selgub, et sellega ristub ka väiksem, risttahukakujuline maht. Sellest arhitektuursest ideest on lähtunud ka hoone nimi, mis tähendabki ristumist või põimumist. Analoogset kontseptsiooni on kasutatud ka hoone siseruumide kavandamisel, kus omavahel põimuvad erinevad ruumid ja mahud. Viiekorruselises hoones paiknevad näituseruumid kõigil viiel korrusel ning läbi mõlema mahu. (The architecture of Kiasma 2014)

4.2.1 Teekond hoones

Sisenedes KIASMA-sse satub külastaja esmalt suurde aatriumisse, mis on ühtlasi muuseumi kese. Näituseruumidesse saab mööda aatriumi külge tõusvat kaldteed. Ekspositsiooni ruumid asuvad mõlemas hoonemahus ning on ühendatud aatriumi kohal asuvate sildade kaudu. Muuseumi funktsionaalne idee põhineb ühel suurel vertikaalsel ringlusel, mis kulgeb ümber aatriumi, tõustes korruselt korrusele ning mitmel väiksemal horisontaalsel ringlusel, mis toimivad mahtude sees erinevatel korrustel. Ringluse süsteem on külastajale arusaadav, sest iga väiksem ringlus lõppeb sillakesel, kus avaneb vaade aatriumile. Visuaalne telg aitab kergesti mõista oma asukohta hoones.

Hoones on näituseruumid paigutatud enamasti jadamisi. Väikesed ruudukujulise põhiplaaniga ruumid on omavahel seotud läbi avade, mis on üksteise suhtes paigutatud diagonaalselt, et luua ruumis võimalikult suur läbikäidavusala. Mida rohkem inimene ruumis liigub, seda rohkem ta seal näeb. Lisaks vahelduvatele näituseruumidele ja nende ühendustele on teekonda püütud rikastada ka rõdudega, mis pakuvad kõrgemalt tasandilt vaateid mõnele näituseruumile, luues uue nurga, mille alt eksponeeritud teost vaadata.

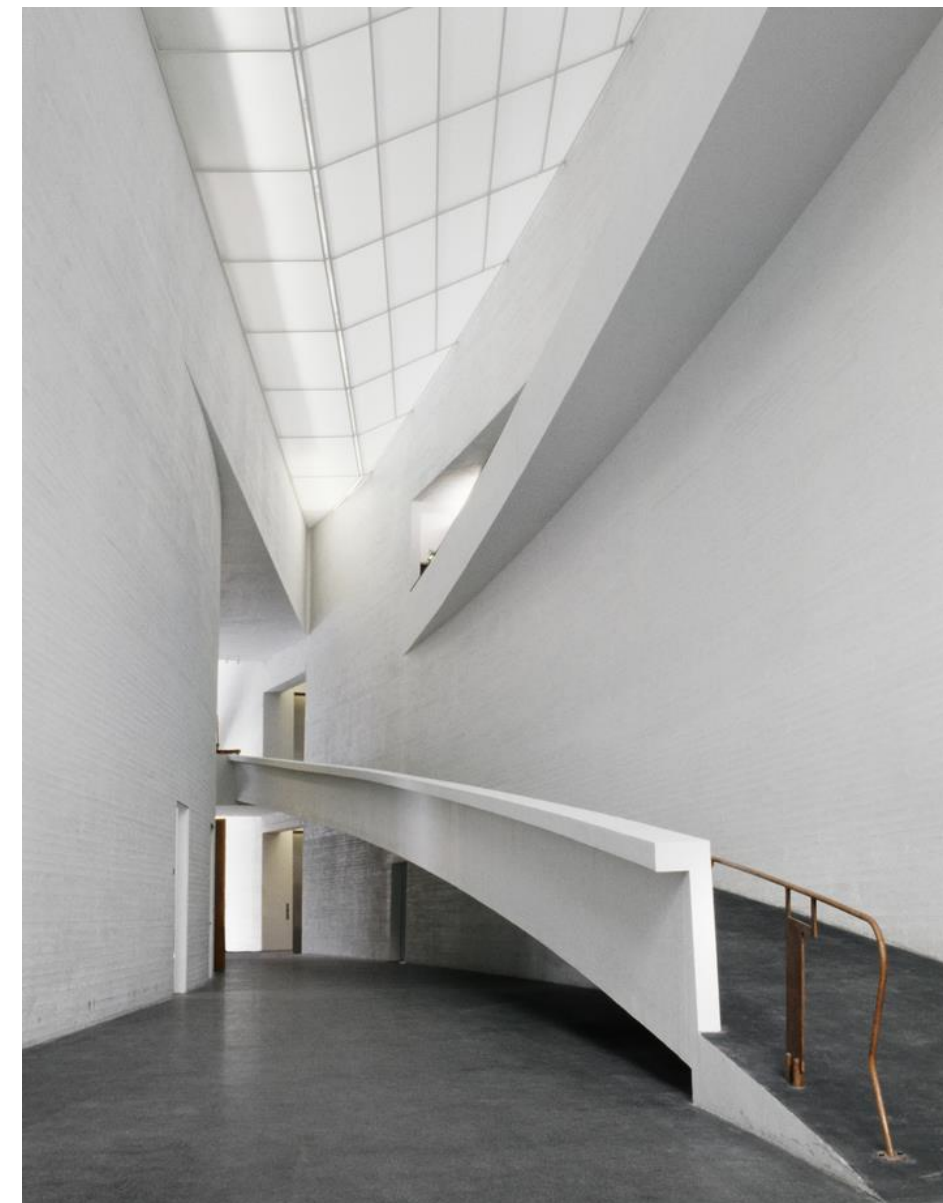
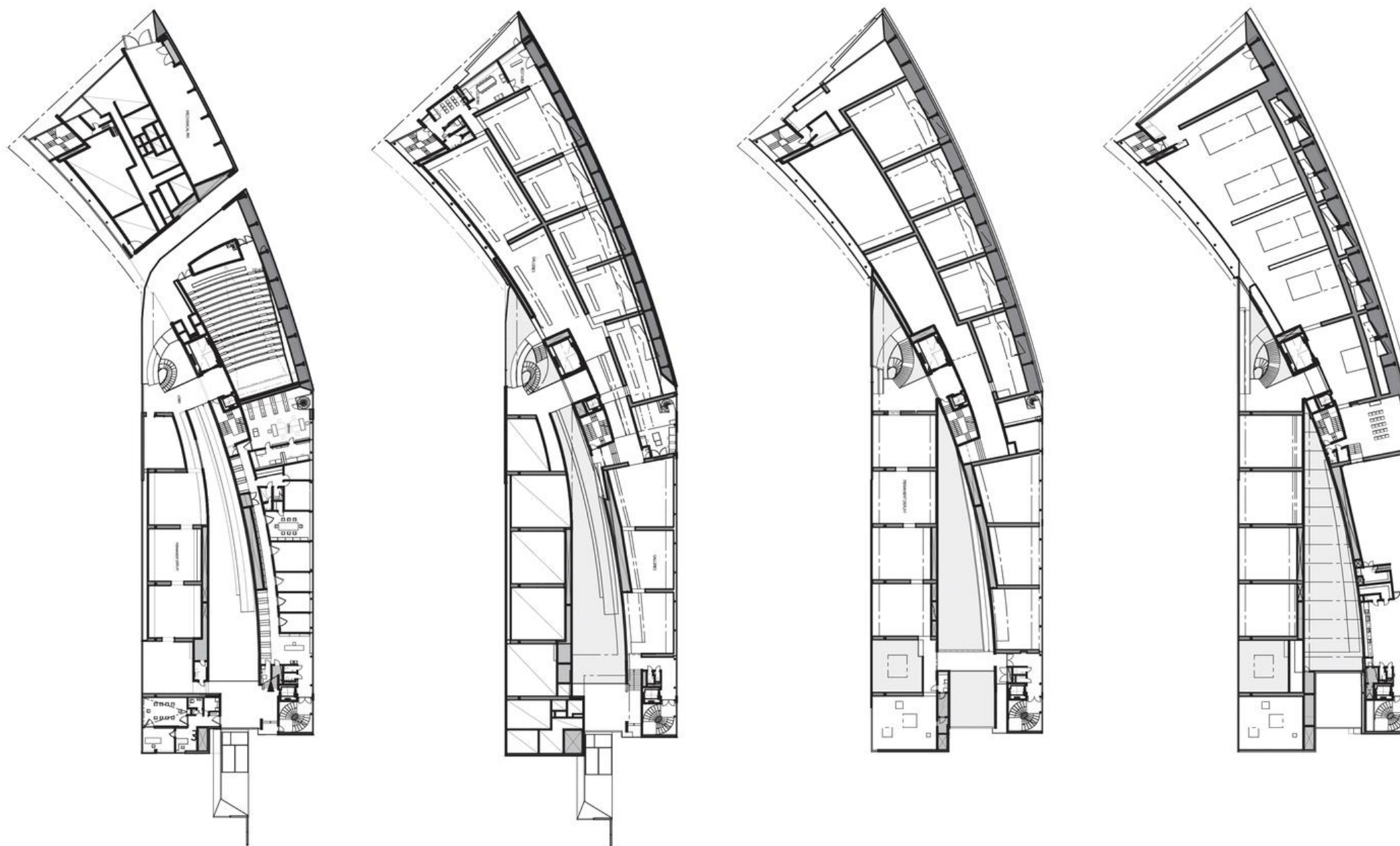

Foto 6 KIASMA fuajee. Foto autor: Petri Virtanen
Allikas: <https://www.archdaily.com/784993/ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects/5703e403e58ece3649000167-ad-classics->

0
5
10

Joonis 5 KIASMA korruseplaanid

Allikas: <https://www.archdaily.com/784993/ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects/5703e403e58ece3649000167-ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects-image>

4.2.2 Karakter interjööris

Lisaks loomuliku valguse kasutamisele on KIASMA ruumidele antud erinevaid karaktereid arhitektuursete elementide ning ruumi suurstega varieerides. Peasissepääs viib külastaja esmalt fuajeesse, kus asub suure klaaslaega aatrium. Hoonesse sisenedes saab kohe selgeks, et hoone sisemust luues on arvesse võetud inimõõtmeid. Aatriumi üldmulje on kitsas ja kokkupakitud ning kõik vajalik, nagu garderoob, piletikassa ja pääs näitusele, asuvad omavahel väga lähestikku. Mööda aatriumi külge kulgevad kaldteed, mis ühendavad omavahel erinevatel tasanditel asuvaid näituseruume. Aatriumi üks sein on kumer, mistõttu seda läbiv visuaalne telg tekitab aatriumi lõpus nurgataguse, mis rõhub külastaja uudishimule. Sealne ruumisein on terves ulatuses klaasist, mis tekitab aatriumist vaadates kutsuva valguskuma. Aatriumi ruumi lõikavad sisse sillakesed mis ühendavad kahte hoone osa. (Fiederer 2019)

KIASMA ruumilahendus on väga dünaamiline. Peaaegu ruudukujulise põhiplaani näituseruumid vahelduvad piklike ja kõrgete ruumidega, nagu juba mainitud sissepääsuala ja suuremad galeriid. Interjäär koosneb keeruliste ja liigendatud ruumide järjestusest, kus ruumid on erineva suuruse, kuju ja kõrgusega. (Ibid., 2019)

Materjalide kasutuselt on hoone interjäär pigem tagasihoidlik ja minimalistlik, kus ruumide erinevus on loodud erinevate pinnaviimistlus struktuuridega. Interjööris on kasutatud kas valget struktuurkrohvi või valgeks värvitud puitraketist eksponeerivaid betoonseinu. Valge värvus annab teostele neutraalse tausta, karakterit lisab valguse käes mängiv pind. (The architecture of Kiasma 2014)

4.2.3 Loomulik valgus kui kontseptsioon

Hoone kuju ja materjalid on valitud lähtudes loomulikust valgusest. Valguse iseloom, sõltuvalt langemissuunast, on väga muutlik ning seetõttu on muuseumis kasutatav kunstlik valgus kavandatud vastavalt nendele muutustele. (Fiederer 2019)

KIASMA puhul on tegemist hoonega, kus loomulikul valgusel on nii funktsionaalne kui ka emotsionaalset ülesanne. Tänu oma geograafilisele asukohale ja aastaegade vaheldumisele on loomulik valgus väga muutlik, vahelduv välisvalgus, pikad ja pimedad sügis ja talvapäevad ja valged kevad- suved esitavad ruumide valgustusele suuri väljakutseid. Valguse pääsuks ruumidesse, mis jäävad hoone keskele on keskosa kohale paigutatud suur katusaken. Läbi katusakna tulev vertikaalne valgus ning kumer aatriumi sein tekitab päeva jooksul muutuva valguse abil põnevaid efekte, luues huvitava atmosfääriga siseruumi, võimaldades samas ka vastavalt vajadusele hajutatud ning külastaja silmale sobiliku valguse. (Ibid., 2019)

Loomulikku valgust on kasutatud ka näituseruumides ning seda väga erinevatel viisidel. Paljud aknad on poolläbipaistvast klaasist, et hajutada hoonesse sisenevat otsesest päikesevalgust. Samuti on planeeritud mitmeid ruuminurki, kus terve seina ulatuses olev klaasfassaad või väike kitsas ava nurgas, pakuvad vaateid Helsingi linnale. Sellised ruumid loova hea võimaluse külastajatele pausi pidamiseks, nähtu üle mõtlemiseks ning silmade puhkamiseks. Akende paigutus ruumis arvestab võimalustega avada häid vaateid linnale ning annavad ülevaate asukohast linnaruumis.

Valguse toomiseks näituseruumidesse on kasutatud ka rohkelt katusaknaid. Tegemist ei ole lihtsalt üksikute akendega, vaid need töötavad koos ruumi arhitektuurse vormidega. Aknad on ruumiliste elementidena paigutatud nii, et valgus langeks ruumi erinevate osade peale, luues iseenesest vaatamängulise efekte. Valguse püüavad siseruumides kinni ruumide kurvid ja ebakorrapärased pinnad, millelt valgus edasi peegeldub hajudes ruumis laiali. Kasutatud on ka võtet, kus aknad asuvad ainult ruumi ühes osas või kõrgel lae all. Sellistel juhtudel on samuti kasutatud erinevaid pindu, mis valguse kinni püüavad ning siis ruumis laiali hajutavad. (Ibid., 2019)

Foto 8 Rõdu KIASMA näituseruumis. Autori foto

Foto 7 KIASMA näituseruum. Foto autor: Pirje Mykkaenen
Allikas: <https://www.archdaily.com/784993/ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects/5703e553e58ece858d0000a3-ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects-photo>

4.3 Kaasaegse kunsti keskus Cordobas

Nieto Sobejano poolt loodud kaasaegse kunsti keskus paikneb olulisel kohal Guadalquiviri jõe ääres, islamistliku ajaloo Cordoba linnas. Oma disainilt meenutab ta ajaloolisi traditsioonilisi araabia asulaid, kuid seda kaasaegses Hispaania linnas. Hoone disaini läbivaks elemendiks on araabia mustri põhinev heksagon ehk kuusnurk, mida on erinevat moodi kujutatud mitmes suuruses ning on kokku sobitatud sarnaselt Voronoi diagrammile. Hulknurksed elemendid esinevad kogu hoone põhiplaanis, fassaadil ja ka katusel, mängides matemaatiliselt lõpmatute elemendi suurustega. (Contemporary Arts Center Córdoba 2013)

Tegemist väga erinevaid funktsioone pakuva keskusega. Keskuse üks peamisi eesmärke on tuua kaasaegsed kunstiteosed ja loometöö avalikkusele lähemale. Selleks on keskusesse kavandatud tööruumid kunstnikele, et lisaks valmis teosele saab keskuses kogeda ka loomingulist protsessi ja jälgida kunstnike tööd. Keskuses on ruumi loomingulise protsessi kõikidele etappidele, s.o. uurimistöö, disain, tootmine ja näitus. Näituste, loometegevuse, õpikodade jms programmid on suunatud kõigile soovijatele. (The C3A 2019)

Hoones on kunstnike töökojad, laboratooriumid ja etendustele mõeldud auditorium. `Balck box` stiilis saal on kujundatud teatrietenduste, konverentside, filmide või isegi audiovisuaalsete näituste jaoks. Lisaks pakub hoone võimalusi erinevateks esitlusteks ja loenguteks. Esimesel korrusel paiknevad kunstnike töökojad ja ülemisel korrusel asuvad stuudiod on paigutatud näitusesaalide kõrvale nii, et nende vahel ei oleks konkreetset eraldavat seina. Kunstiteoseid saab eksponeerida tööruumides samal ajal kui näitusesaalid võivad olla kasutusel ka teoste loomiseks, ruume saab muuta ja transformeerida. (*Ibid.*, 2019)

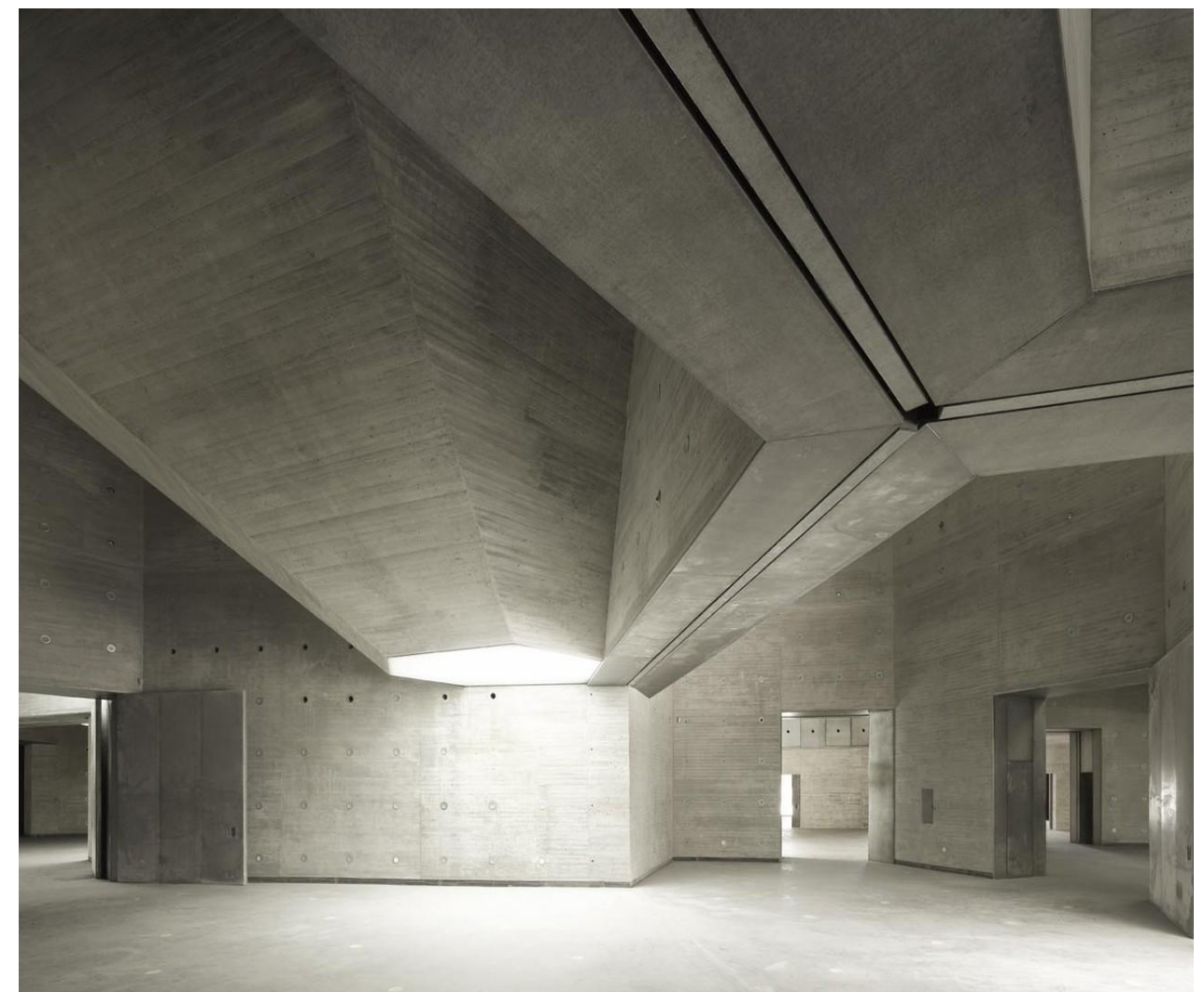
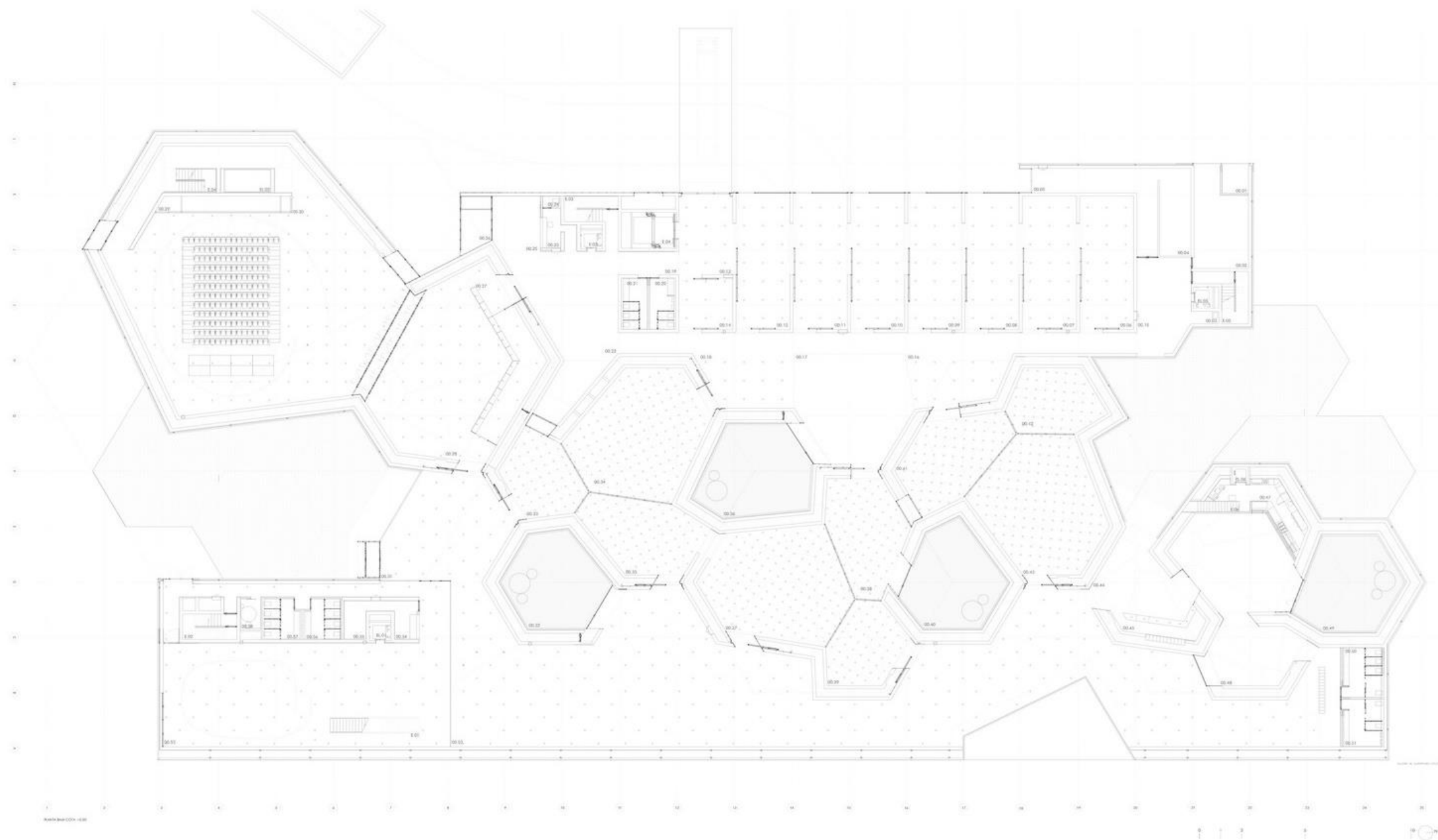

Foto 9 Näituseruum Cordoba keskuses. Foto autor: Roland Halbe
Allikas: <https://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos>

Foto 10 Cordoba keskuse katus. Foto autor: Fernando Alda
Allikas: <https://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos>

Joonis 6 Cordoba keskuse põhiplaan

Allikas: <https://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos>

4.3.1 Hoone kontseptsioon ja teekond

Cordoba keskuse põhiplaan järgib traditsioonilist islami arhitektuuris esinevat mustrit moodustades mittelineaarse, lookleva ruumide jada, mis on omavahel seotud läbi erinevate avade. Hoonel puudub konkreetne liikumistelj ning ringlus, mistõttu võib hoones liikumine tunduda sihitu ja segane. Samuti puudub hoonel ka kese ning ruumid hoones on paigutatud ilma selge hierarhiata. Kuna ruumid mõeldud mitme funktsiooni jaoks, siis keskus võib pidevalt teiseneda, sarnased kuusnurkse põhiplaani ruumid võivad omavahel justkui kokku sulanduda. Selline lahendus raskendab hoones liikumist veelgi ning keeruliseks võib muutuda oma asukoha määramine hoones. (Contemporary Arts Center Córdoba 2013)

Keskuse puhul on pigem rõhutatud individuaalse teekonna loomisele ning meelevaldsele rändamisele. Külastaja võib liikuda ükskõik kuhu ning konkreetset suunda talle ette ei määrata. Suuna valik võib lähtuda nii näituse olemusest kui lihtsalt teadlikest valikutest. Liikumisteed hoones on muudetud rikkalikumaks läbi ruumides, eritasanditel paiknevate elementide nagu näiteks sillad ja avad. Paljusid ruume läbivad kõrgemal tasandil kulgevad käiguteed ning rõdud. Samuti muudavad teekonna mitmekesisemaks erinevad ruumide suurused, kuigi põhiplaani on enamasti näituseruumid siiski kuusnurksed.

4.3.2 Ruumide karakter

Ruumides paiknevad eritasandilised elemendid mängivad rolli ka ruumi karakteri loomisel, andes külastajale võimalusi vaadelda nii ruumi kui teost erinevate nurkade alt. Lagedes on suured kuusnurksed katuseavad, mis pööranda poole suundudes muutuvad kitsamaks, moodustades justkui nurgelise koonuse või lehtri. Need elemendid on massiivsed ning ruumi sisenedes esimesena märgatavad. Siin on aga oht, et ruumi mõju hakkab domineerima teoste üle. (*Ibid.*, 2013)

Ruumi iseloomu kujundamisel on pööratud suurt rõhku siseruumide atmosfääri mõjutavatele materjalidele, milles peegeldub selgelt arhitekti kontseptsioon. Seinad ja pörandad on betoonist, eesmärgiga luua tööstuslik atmosfäär. Materjalid aitavad kaasa kogu muuseumi keskkonda kujundava kontseptsiooni realiseerimisele, milleks on kunstitehase loomine. Seinte, pörandate ja muude ruumiliste elementide üleminek on sujuv ning homogeenne, minimalistlik materjalide kasutus annab teostele neutraalse tausta. Samuti lubab ühtne materjalikasutus lihtsamalt liigendada ruumi sekkuvate materjalide ja elementidega. Kaasaegsed tugev- ja nõrkvooluseadmed, digitaalsete-, heli- ja valgustusseadmete süsteemid loovad suurepäraseid võimalusi mitmetasandiliste vaadete ja ühenduste loomiseks kogu hoones. (*Ibid.*, 2013)

4.3.3 Loomulik valgus hoones

Kuusnurksed koonuse- või lehtrikujulised katuseavad on spetsiaalselt mõeldud loomuliku valguse suunamiseks hoonesse. Valgus on kontsentreeritud teatud ruumi osale ning loob teatraalse efekti. Valgust võib kasutada nii mõne üksiku teose rõhutamiseks kui ka väliskeskkonnaga ühenduse loomiseks. Teos, mida eksponeeritakse läbi ülalt poolt langeva valguse, peab olema äärmiselt vastupidav otsesele päikesevalgusele ning loodud lähtuvalt ülalt suunduva valguse põhimõttele, vastasel juhul teos moonduks ning külastaja silmis võib kaduma minna selle mõte ja mõju.

Loomulik valgus on hoonesse juhitud ka läbi fassaadis olevate väikeste kuusnurksete avade, mis tekitavad kitsaid valguskiiri. Kuna aga piki fassaadi kulgeb koridor, siis valguskiired näituseruumi ei ulatu ning seal valgusräigust ei tekita. Fassaadiavad on varustatud LED valgustitega, mis moodustab pimedas helendava muustrilise välisseina, tekitades mulje, et valgus kumab siseruumidest. (*Ibid.*, 2013)

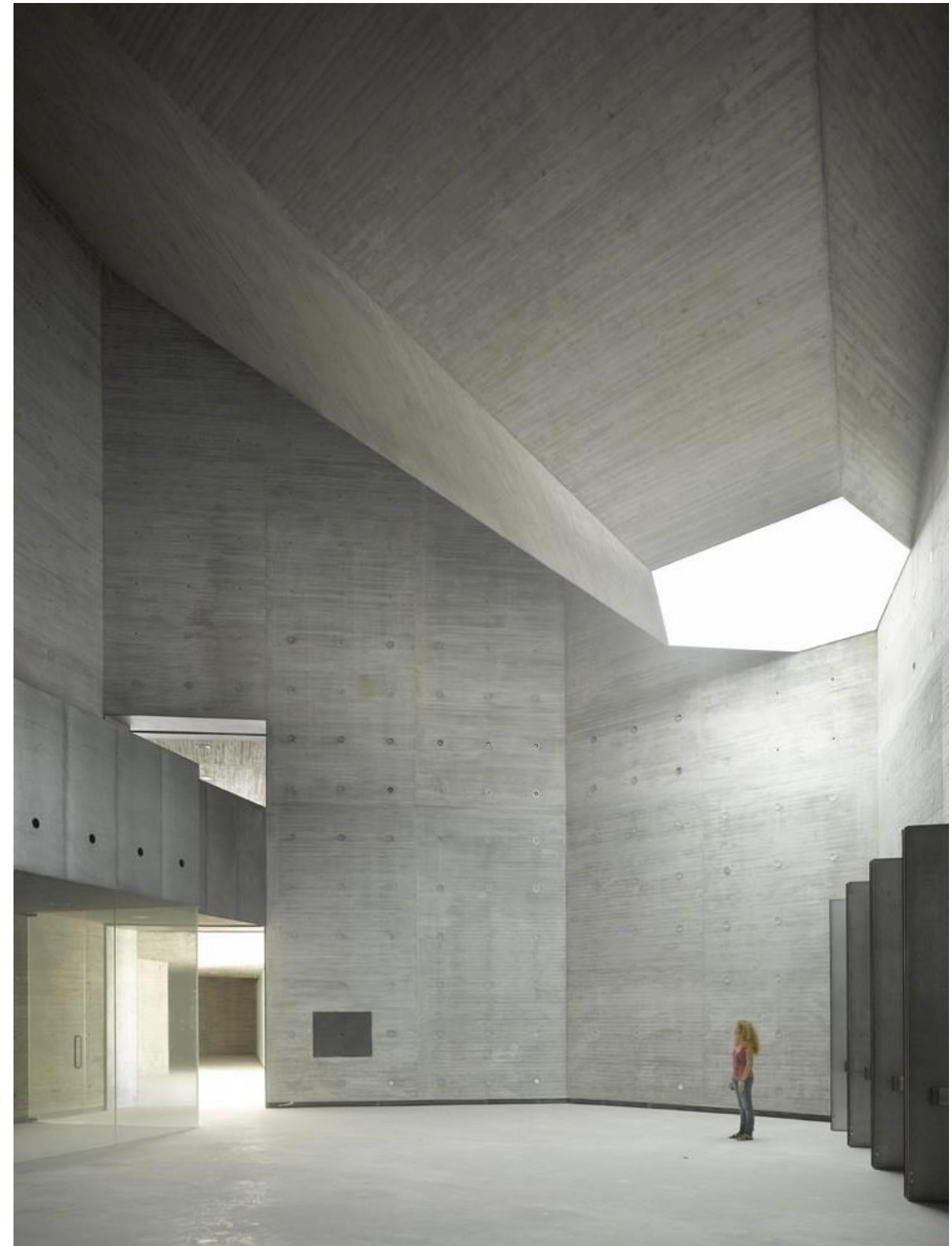
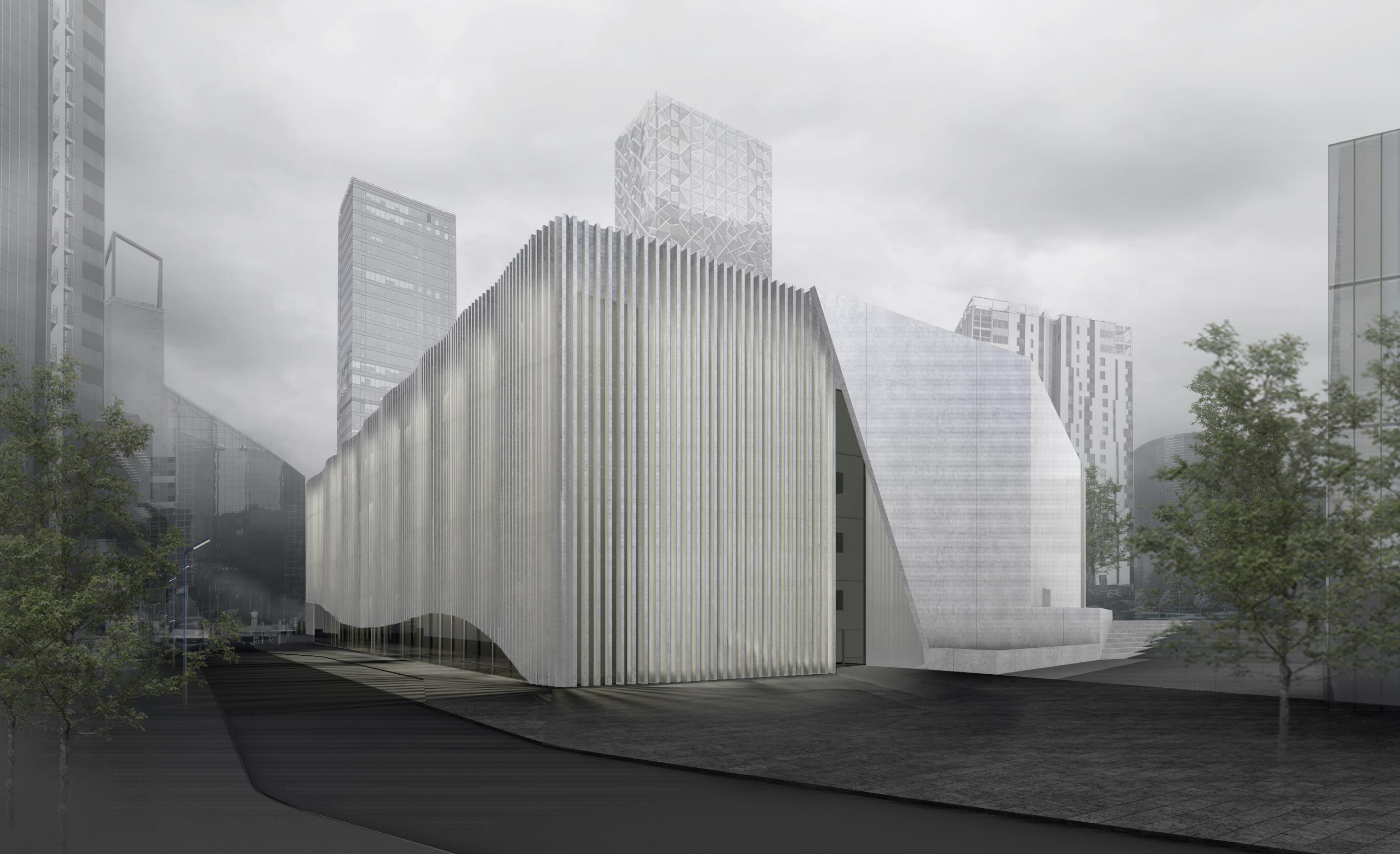

Foto 11 Loomulik valgus Cordoba keskuses. Foto autor: Roland Halbe
Allikas: <https://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos>

Illustratsioon 1 Vaade Kuke ja Lennuki tn nurgalt. Autori joonis

5 PROJEKTLAHDENDUS

5.1 Asukoha valik

Keskuse asukohaks on valitud Maakri, Lennuki, Kuke ja Tornimäe tänava vaheline ala Maakri kvartalis Tallinnas. Hoone asukoha valik lähtub peamiselt kontrastide loomise soovist ja ideest mitmekesistada piirkonna valdavalt ärile orienteeritud funktsiooni. Projekti koostamisel on peetud oluliseks koos hoonega kujundada seda ümbritsev ning asukohaga siduv avalik ruum. Asukoha valiku langetamisel osutus oluliseks ka hea juurdepääs ja inimeste pidev kohalolu piirkonnas.

5.1.1 Asukoha ajalugu

Ajalooliselt on tegemist Tallinna endise eeslinnaga, mida veel eelmise sajandi lõpuni ilmestasid tagasihoidlikud 1-2 korruselised puumajad. 20. sajandi alguses hakkas Maakri asum aktiivsemalt arenema. Ala läbis kiirevooluline Härjapea jõgi, mida kasutasid ära oma tegevuses mitmed veskid ning mis pani aluse ka sealsetele tööstustele, näiteks nahavabrik. Suure kasutatavuse tõttu jõgi reostus ning 1937 aastal aeti jõgi kinni ning ühendati linna kanalisatsiooniga. 19. sajandi teisel poolel ja 20. sajandi alguses rajati lisaks tööstushoonetele ja vabrikutele Maakri piirkonda ka mitmeid kauplusi, võõrastemaju jms, mis muutsid elu piirkonnas mitmekesisemaks. Maakri asumi hoonestus elas suures osas üle nii sõja kui nõukogude võimu ja lammutati alles selle sajandi alguses Tartu maantee läbimurde ja uute kõrghoonete rajamise käigus. Piirkonna ajaloolisest hoonestusest on täna alles vaid Tartu maantee vana sihi ääres ja Maakri tänava ääres, enamus nendest hoonetest on kultuurimälestiste nimekirjas. (Lõhmus ja Nerman 2013)

Joonis 7 Asukoha skeem. Autori joonis

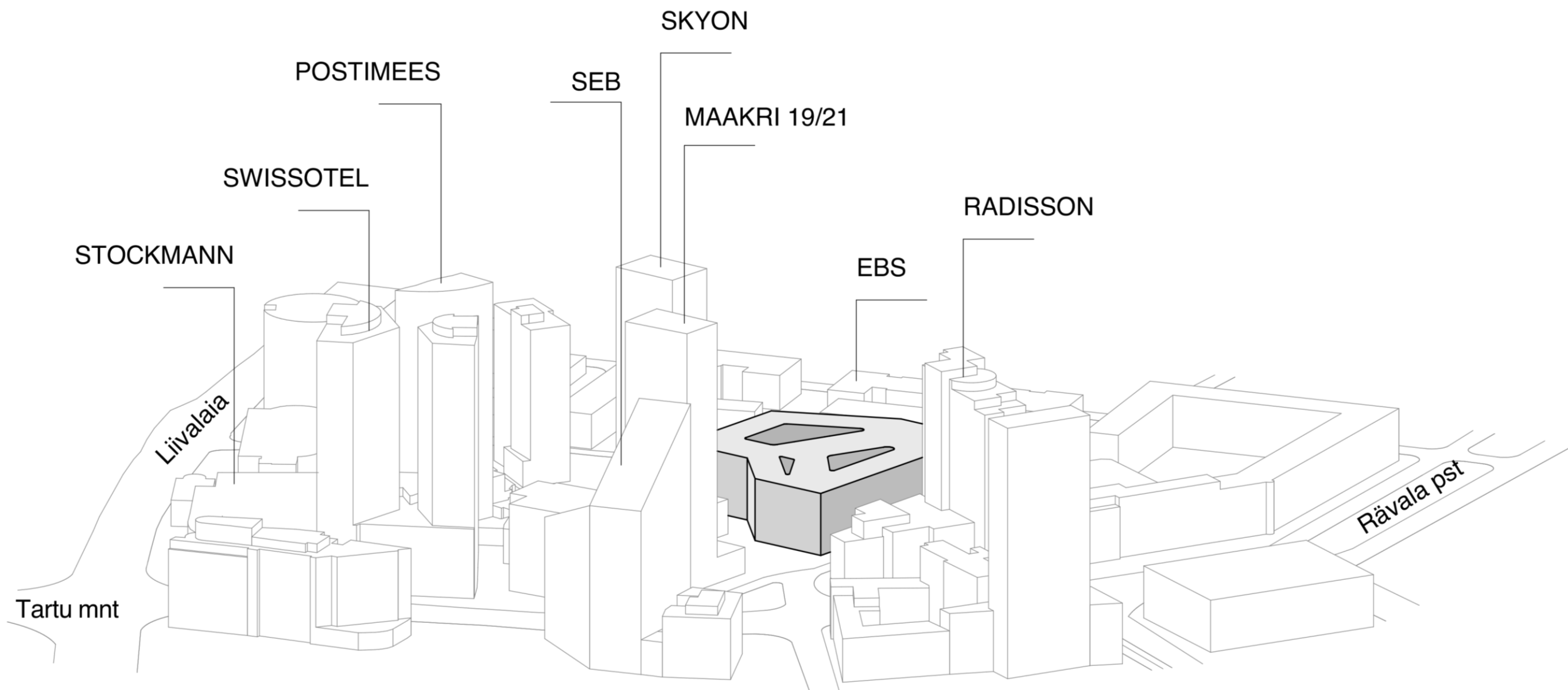
5.1.2 Asukoha analüüs

Tänaseks on Tallinna südames asuvast Maakri asumist saanud linna kaasaegne ärikeskus, mille ilmekaim tunnus on läikivate klaasfassaadidega kõrghooned. Ärikeskuseks kujunemine sai alguse 1990. aastate lõpus, kui Liivalaia tänava ja Tartu mnt nurgale ehitati Stockmanni kaubamaja ja esimese kõrghoonena valmis SEB (endise Ühispanga) peahoone. Pärast seda valmisid järkjärgult ka teised, erinevate funktsioonidega (äripinnad, majutusasutused, elupinnad) kõrghooned, millest viimane on Maakri tn 19 krundil asuv 30-korruseline äri-ja kortermaja. Nn Maakri kvartalis on hetkel 14 üle 10-korruselise hoonet. Aastal 2021 peaks valmima ka äsja ehitusloa saanud Capital Milli uus, 26-korruseline büroohoone Skyon. Tähtsamad hooned piirkonnas on veel nn kaksiktorn Swissotel ja äri-eluhoone, EBS koolihoonete kompleks, nn. Postimehe mäja, Radisson hotell ning Maakri 34 äri-ja eluhoone.

Vaatamata oma soodsale asukohale ning kiirele arengule ei ole piirkonnas veel tekkinud linnaruumilist tervikut. Kõrghoonete vahelist ala iseloomustavad suured parkimisplatsid, lagunevad garaažid ning ebakorrapärane haljastus. Kvartali arendamisel puudub tervikvisioon, mille tekkimist on aastaid takistanud alal olevate kinnistute omanikevahelised erimeelsused ja huvipuudus, mis vaataks kaugemale ärikeskusest ja kõrghoonetest ning tooks piirkonda rohkem mitmekesisust pakkudes seal viibijale võimalikult kvaliteetset avalikku ruumi.

Moodsa Kunsti Keskuse asukoht piirneb Maakri, Lennuki, Kuke ja Tornimäe tänavatega ning koosneb kolmeteistkümnest väiksemast krundist. Maakri tn 26, 28, 32a, 32b, Lennuki tn 5 ja Kuke tn 5, 7, 8 puhul on tegemist tühjade kruntidega, kus asuvad hetkeseisuga tasulised parklad. Maakri tn 28a krundil asub 1906. aastast pärit kivimaja, milles 1930-datel aastatel tegutses Elfriede Lenderi Eragümnaasium, mistõttu on hoone võetud kultuurimälestiste nimekirja. Maakri tn 30a, 30c, 36c kruntidel paiknevad ümbruskonna elanikele mõeldud nõukogudeaegsed garaažid.

Linnapildis on kirjeldatav ala kõige vaadeldavam Maakri, Kuke ja Rävalla pst ristmikult, kus on ka kõige tihedam inimeste liikumine. Samuti toimub liikumine suures osas mööda Maakri tn, sest sinnapoole avanevad büroohoonete, elamute ja kaupluste sissepääsud. Kuke tänav on samuti inimeste liikumise poolest tihe, ühendades Rävalla puiesteed ja Lauteri tänavat, kuid tänav on pigem Radisson hotelli ja parkimismaja majandushoov. Lennuki tänav on aga jäänud Maakri kvartali aktiivsest liikumisalast välja. Seda seetõttu, et Rävalla parkimisala kaudu on ajalooline jalakäijate tee suund Viru Väljaku suunal suletud, muutes Lennuki tn pääsuks garaažide juurde. Seoses EBS-i planeeritava ühiselamuga Lennuki tänavale, on oodata antud piirkonnas tihedamat inimeste liikumist. Tornimäe tänav on ette nähtud alale koostatud detailplaneeringu järgselt pikendada kuni Lennuki tänavani. Sellega on arvestatud ka uue keskuse lahenduses.

Illustratsioon 2 Asukoha mudel. Autori joonis

5.2 Arhitektuurne idee

5.2.1 Kontseptsioon

Kaasaegse kunsti keskuse kontseptsiooni idee tugineb kontrastide loomisele nii linnaruumilises kui ka funktsionaalses mõttes. Eesmärgiks on luua kutsuv ning tähelepanu köitev hoone, mis oleks kontrastiks kõrvalolevatele ehitistele. Kuna ümbruskonnas on palju erineva arhitektuurikeelega hooneid, tuli leida idee, kuidas keskusehoone eristuks ja nende kõigi seas ka oma rolli täidaks. Valik langes minimalistliku vormikeelega hoone ideele. Eesmärk on domineerivate kõrgete klaashoonete vahele mahutada konkreetne, terviklik ja madal hoone, mis juba esimesest pilgust peaks märku andma oma eesmärgist ja olemusest. Hoone vormi loomisel on inspireeritud suurest kivist, mis paikneb Härjapea jõe kaldal.

Ülalkirjeldatud kontseptsioonist on vormunud keskuse minimalistlik ja rõhutatud massiiviga arhitektuurne lahendus. Hoone eksterjööris on peamiseks materjaliks valge betoon, moodustades justkui hoonet ümbritseva kooriku, mille taga kumab klaasfassaad. Nii Lennuki kui Tornimäe tänava poolne fassaad on kaetud valgest betoonist plaatidega, mis on ainult mõnes üksikus kohas katkestatud klaasfassaadidega. Seda katavad valgest betoonist saledad vertikaalsed ribad, mille vahelt suunatakse hoonesse loomulikku valgust. Kuna Kuke tänava poolsesse hoonemahtu jäävad ruumid, mis vajavad loomulikku valgust, on terve tänavaseina ulatuses planeeritud klaasfassaad, mida samuti katavad betoonist vertikaalsed ribad. Esimese korruse kõrgusel on Kuke ja Maakri tänavate poolsetel fassaadidel betoonribid kaarjalt katkestatud, luues kujutluse hoone alt läbi voolavast Härjapea jõest.

5.2.2 Asendiplaaniline lahendus ja muudatused linnaruumis

Selleks, et mitmekesistada piirkonda ning luua terviklik avalik ruum, on välja pakutud mitmed muudatused. Kõige tähtsamad neist on Maakri ja Lennuki tänavate muutmine jalakäijate tänavaks. Selle muudatuse eesmärk on suunata autoliiklus rohkem Kuke ja Tornimäe tänavale

ning luua jalakäijatele vabam ja turvalisem keskkond. Maakri ja Kuke tänava nurgale, kunstikeskuse peasissepääsu ette on planeeritud väljak, mille eesmärk on tõsta esile keskuse avalikku funktsiooni ning julgustada inimesi keskust külastama.

Teine suur muudatus on seotud Maakri tn 28a hoonega. Algselt oli hoone ehitatud kahe korteriga elamuks, 20. sajandi alguses paiknes hoones Lenderi gümnaasium, kasutades seal lühikese perioodi jooksul üksikuid ruume. Hiljem ehitati hoovi ka klassiruumidega väike koolihoone, mis ei ole enam säilinud. Maakri 28a hoone välisilme ei oma arhitektuurset väärtust ning on ajalooliselt asunud tänavaseinas, ümbritsetuna teistest hoonetest. Täna on hoone jäänud ainsana alles, ümbritsetuna parkimisplatsidest ning on ehituslikult halvas seisus. Et luua Maakri tänavale terviklik ja tänapäeva nõuetele vastav keskkond, tuleks kaaluda hoone kultuurimälestiste nimekirjast välja arvamist, eesmärgiga kavandada selle asemele uus avalikkusele mõeldud linnaruum. Linnaliku keskkonna loomiseks on projektis tehtud ettepanek lammutada ka Lennuki tänava äärsed garaažid.

Kolmas ettepanek on seotud Maakri tn 30 ehitatava kõrghoonega, mille teenindava transpordi juurdepääs on planeeritud Maakri tänavalt. Maakri tänaval on aga eeldus muutuda atraktiivseks ja aktiivselt kasutuses olevaks tänavaks, kus toimub tihe inimeste liikumine. Seetõttu on välja pakutud kasutada nii Maakri tn 30 kui ka kunstikeskuse teenindavale transpordile Tornimäe tänava planeeritud pikendust. Kunstikeskuse külastajate transpordiks mõeldud busside ja taksode parkla on planeeritud Kuke tänava äärde.

Uus keskusehoone madal ja horisontaalne maht asetub tundlikult kõrghoonete vahele. Hoone kuju jälgib külgnevaid tänavaid, moodustades oma mahuga tervikliku kvartali. Kuna Kuke tänavast on kujunenud pigem hotelli teenindav tagaõu, on inimestele antud uus alternatiivne liikumissuund läbi hoone. Tegemist on Maakri ja Lennuki tänavat ühendava sisetänavaga, mis seob omavahel ka Rävalla puistee ja Lauteri tänava ning Lembitu pargi.

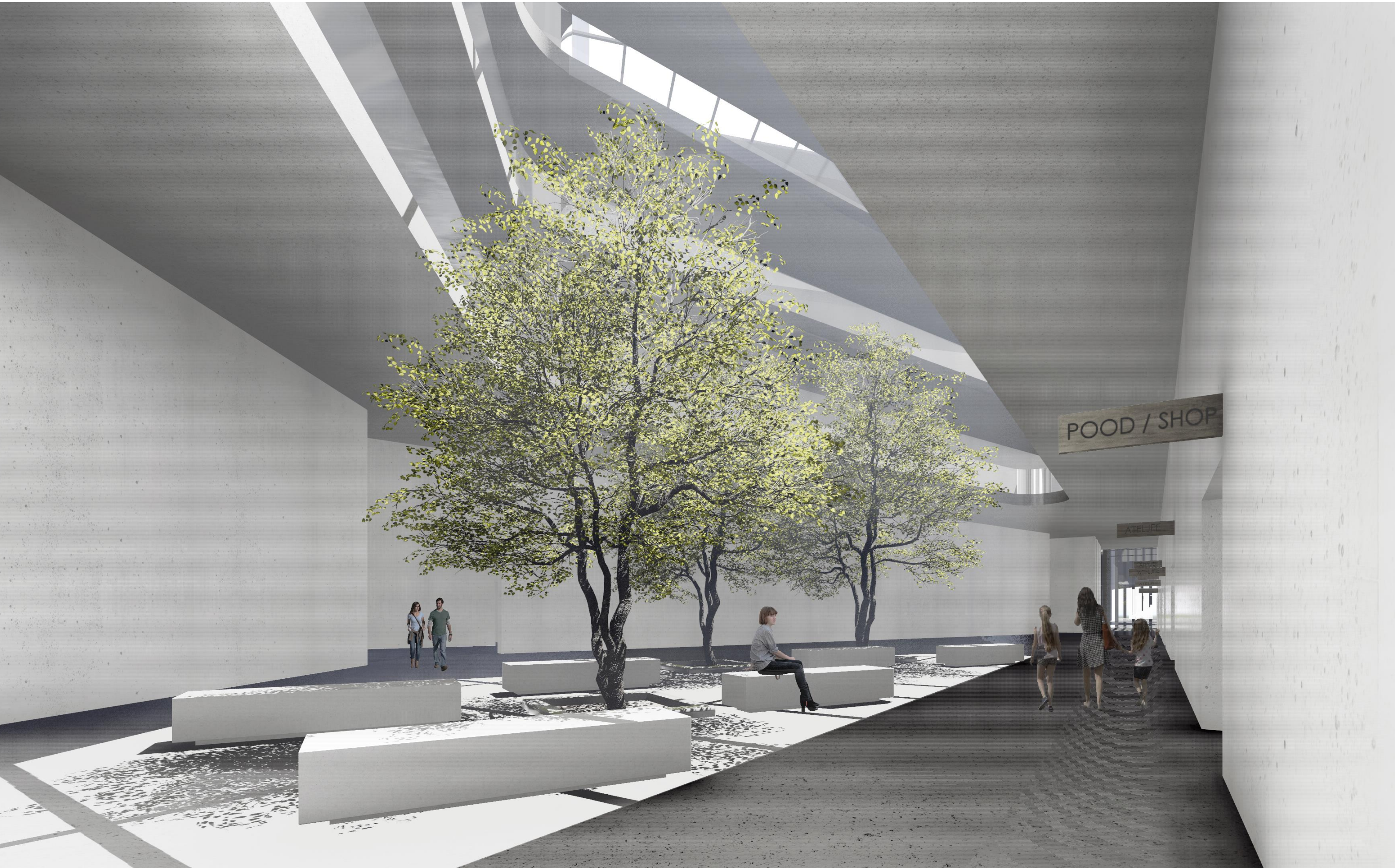
5.2.3 Funktsioonid ja ruumiprogramm

Kaasaegse kunsti keskusel on kolm põhifunktsiooni: muuseum, hariduskeskus ning vabaajaveetmisekeskus.

Muuseumi poole pealt on tegemist kaasaegse kunsti eksponeerimiseks planeeritud näitusealadega koos kõigi vajalike teenindavate ruumidega nagu näiteks hoidla, ettevalmistusruum, laadimisala jne. Muuseumit teenindavad ruumid on planeeritud esimesele korrusele, näituseruumid paiknevad teisest kuni neljanda korruseni. Et pakkuda võimalikult erinevaid näituste korraldamise tingimusi, on keskusesse planeeritud auditorium, kino, multifunktsionaalne saal ning 'black box' stiilis näitusesaal. Näituste tarbeks on projekteeritud erinevate suuruste ja kõrgustega ruume mitmesuguste teoste eksponeerimiseks.

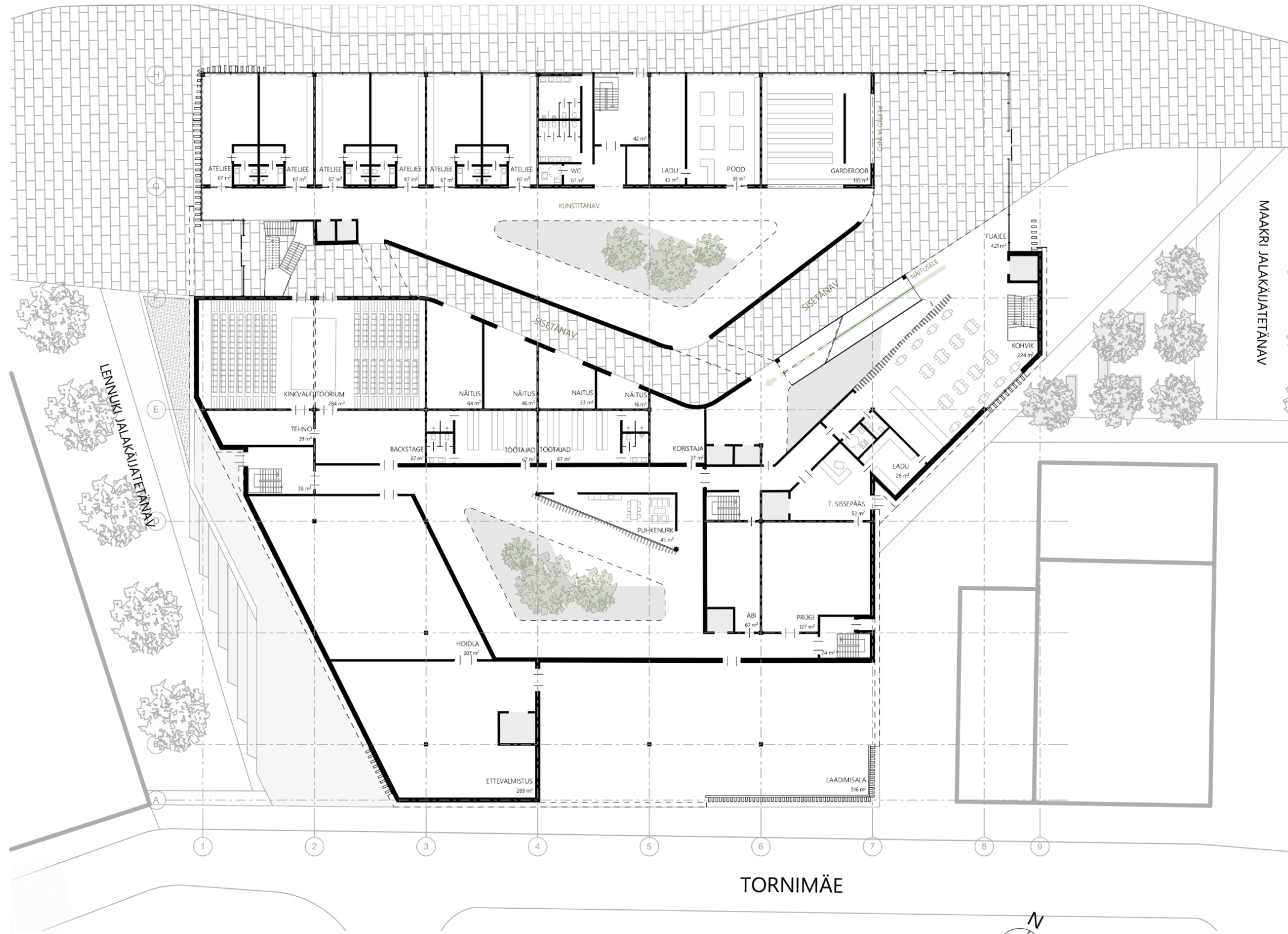
Hariduskeskuse eesmärgiks on kunstialaste teadustööde koostamine ja informatsiooni uurimine, vahendamine ja levitamine. Hariduskeskuse juurde kuuluvad kunstikoolile mõeldud klassiruumid ja õpiala, kus saavad toimuda erinevad hariduslikud ettevõtmised ja töötod. Kunstikoolis loodud töid on samuti võimalik avalikult eksponeerida väikestes näituseruumides sisetänava ääres. Lisaks on planeeritud ka mitmeid auditoriume ja seminariruumi, kus on võimalik läbi viia konverentse ja üritusi.

Vabaaja veetmiseks pakub keskus mitmeid võimalusi nagu näiteks kohvik, restoran, raamatukogu või fotostuudio. Võimalik on küllastada kunstipoode ja ateljeesid, mis on planeeritud hoone esimese korruse avalikku ruumi, sisetänava äärde.

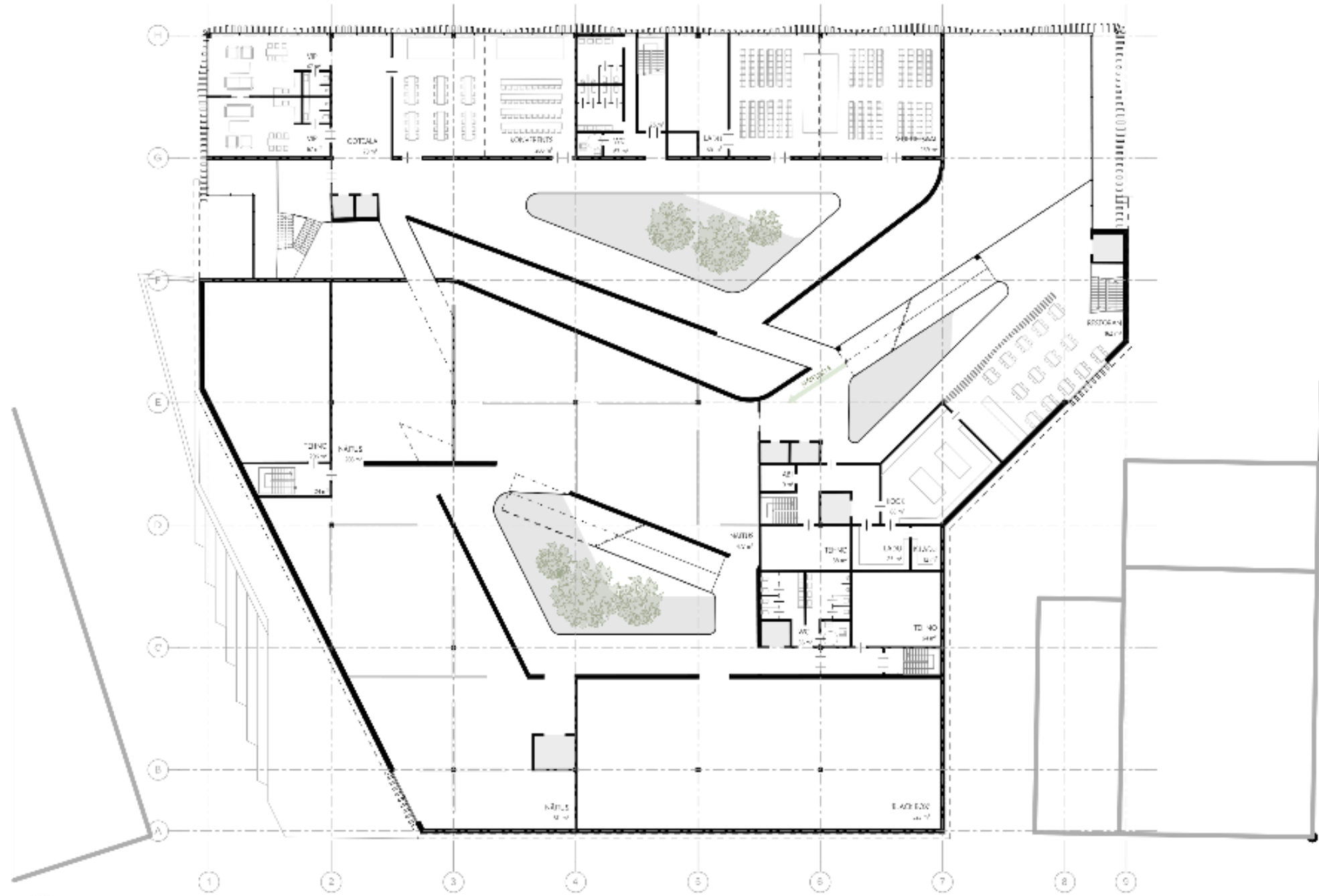
Illustratsioon 3 Vaade kunstitänavale. Autori joonis

KUKE

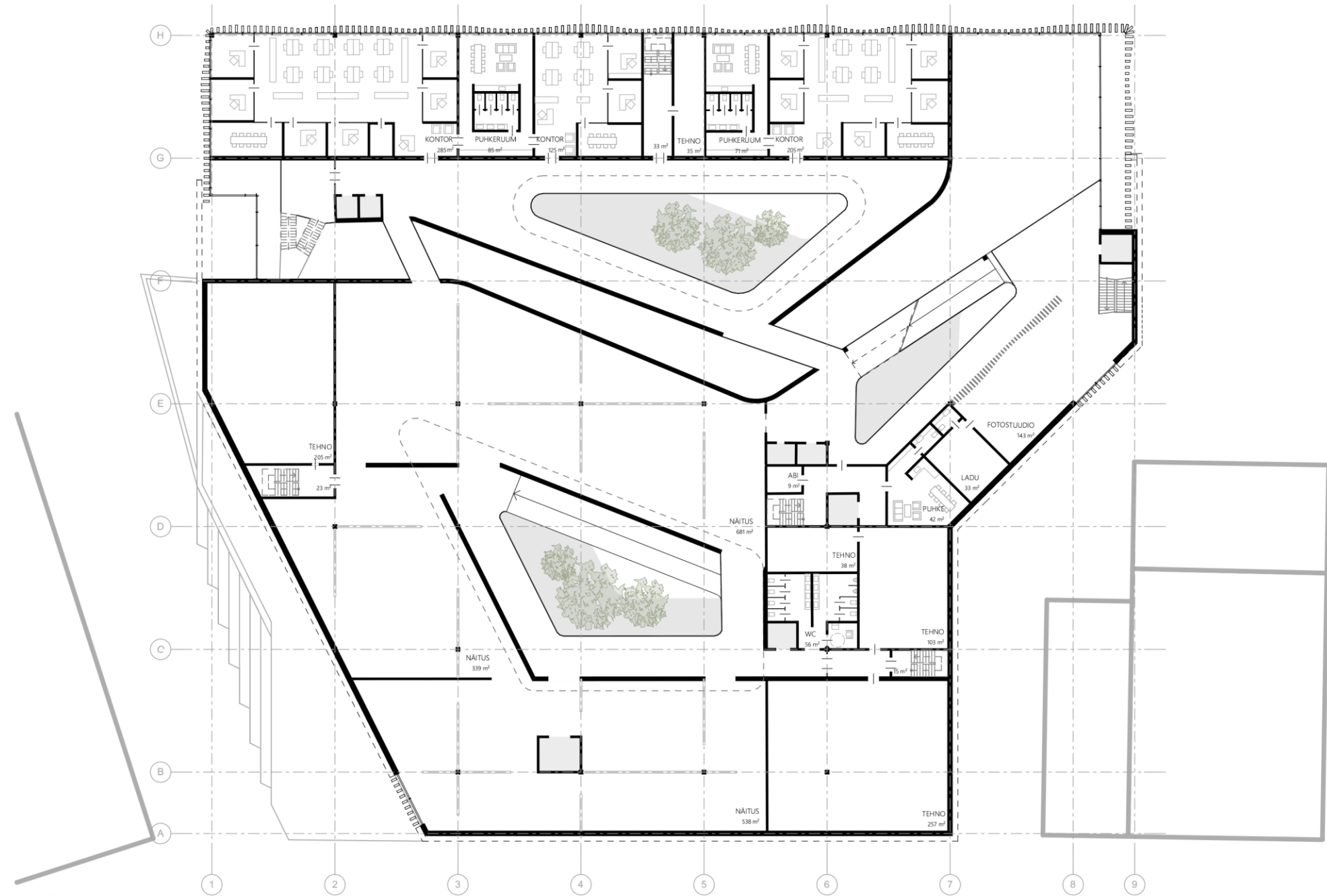
ESIMENE KORRUS 1: 500

Joonis 9 Autori joonis

TEINE KORRUS 1: 500

Joonis 10 Autori joonis

NELJAS KORRUS 1: 500
 Joonis 12 Autori joonis

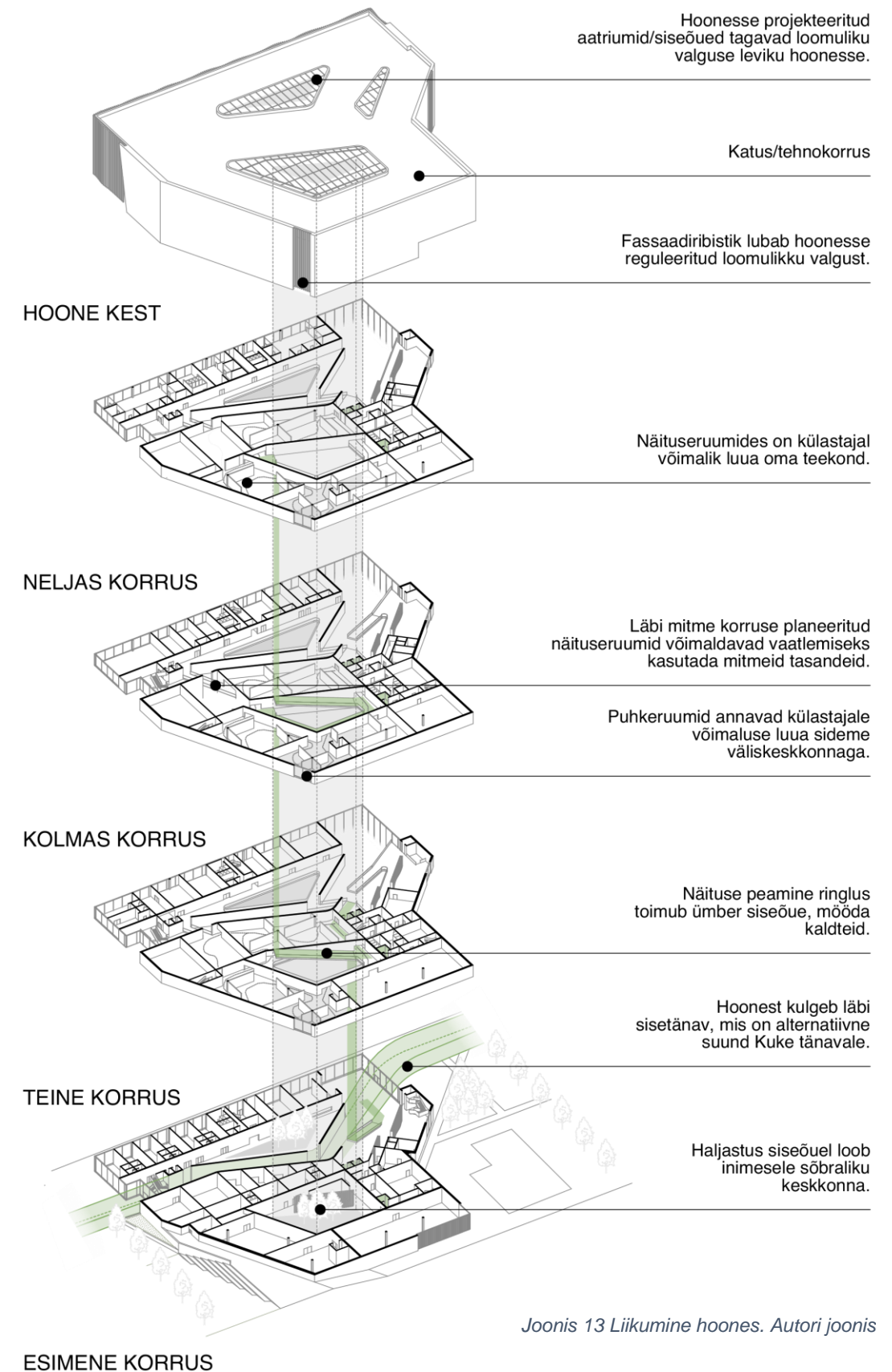
5.3 Konstruktsioonid ja materjalid

Hoone üldise kandeskeemi moodustavad raudbetoonist postide ja talade süsteem, mis on paigutatud 12x12m konstruktiivsele sammule. See võimaldab luua suuri näituseruume, kuhu saab lihtsa vaevaga paigutada kergkonstruktsioonis vaheseinu erinevate näituste tarbeks, moodustades seeläbi suuremaid ja väiksemaid ruume. Hoonet läbivad kolm suurt õhuruumi-siseõue, mis jaotavad hoone osadeks. Korruseid ühendavad rambid on kavandatud konsoolsetena toetudes saalide kandvatele seintele. Selline konstruktiivne lahendus võimaldab siseõue õhuruumis vältida poste ning luua avatud ja kerge visuaalne keskkond. Hoone kandekonstruktsioonideks on planeeritud põhiosas monoliitne raudbetoon. Monoliitset betooni on kasutatud nii välis- kui siseviimistluses. Tagasihoidlik ning lakooniline materjalikasutus rõhutab just terviklikkuse ning minimalismi kontseptsiooni, mis toetub hoone algsele ideele.

5.4 Hoone sisekliima

Hoone hea sisekliima tagamiseks on kasutatud arhitektuurilisi võtteid, mis mõjutavad oluliselt hoone energiatõhusust. Keskuse hea sisekliima loomisel mängivad suurt rolli hoones olevad siseõued. Sealses õhuruumis moodustub loomulik õhuringlus, mis aitab kaasa õhuvahetusele ning temperatuuri reguleerimisele. Lähtudes ilmakaartest, on ruumid, mis vajavad loomulikku valgust, planeeritud klaasfassaadiga hoone põhjakülge. Selline lahendus aitab vältida ruumide ülekuumenemist ning valgusräigusest tulenevaid ebameeldivusi.

Kuna ümbritsevatest kõrghoonetest on nähtav ka keskuse katus, on kõik tehnosüsteemid planeeritud hoone mahtu. Selle tarbeks on hoone viimane korrus projekteeritud kõrgem, kavandatud nn tehniline katusekorrus, kuhu saab paigutada vajalikud tehnoseadmed, s.h. ventilatsiooniseadmed. Tehnokorrus on ühendatud korrustel olevate tehnoruumidega ühtselt toimivaks süsteemiks. Igal hoone osal (muuseum, hariduskeskus ja avalik osa) on võimalik luua oma autonoomne ventilatsioonisüsteem. Vaba aja veetmise ning hariduskeskuse osas on ventilatsioonitorustik kavandatud ripplagede taha. Et tagada keskuse aatriumi osades laetalade nähtavus, on tehnosüsteemid ette nähtud paigutada piki näituseruumide perimeetrit, moodustades nende ümber spetsiaalse tasandi - riuli, mis liitub laetalade süsteemiga. Nn riulil on kasutatud ka ruumide valgustamiseks vajalikele valgustitele.

Joonis 13 Liikumine hoones. Autori joonis

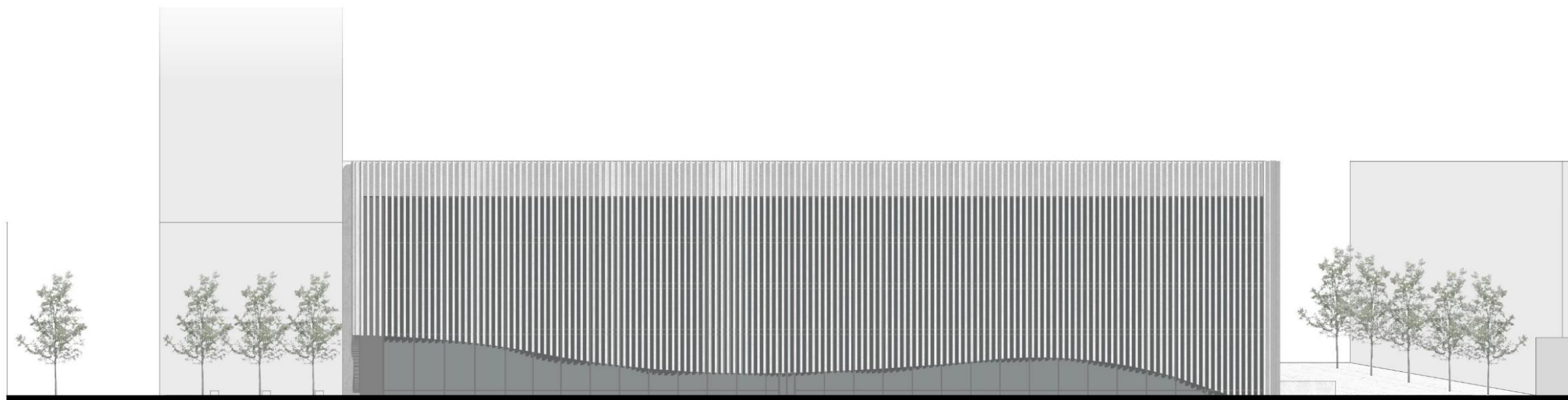
Hoone näitajad

Kõrgus	24.5 m
Korruselisus	4
Netopind	17 800 m ²
Brutopind	23 800 m ²
Hoone maht	145 775 m ³
Näitused	5000 m ²
Ehitise alune pind	5950 m ²
Krundi pind	7000 m ²

Joonis 14 Lõige. Autori joonis

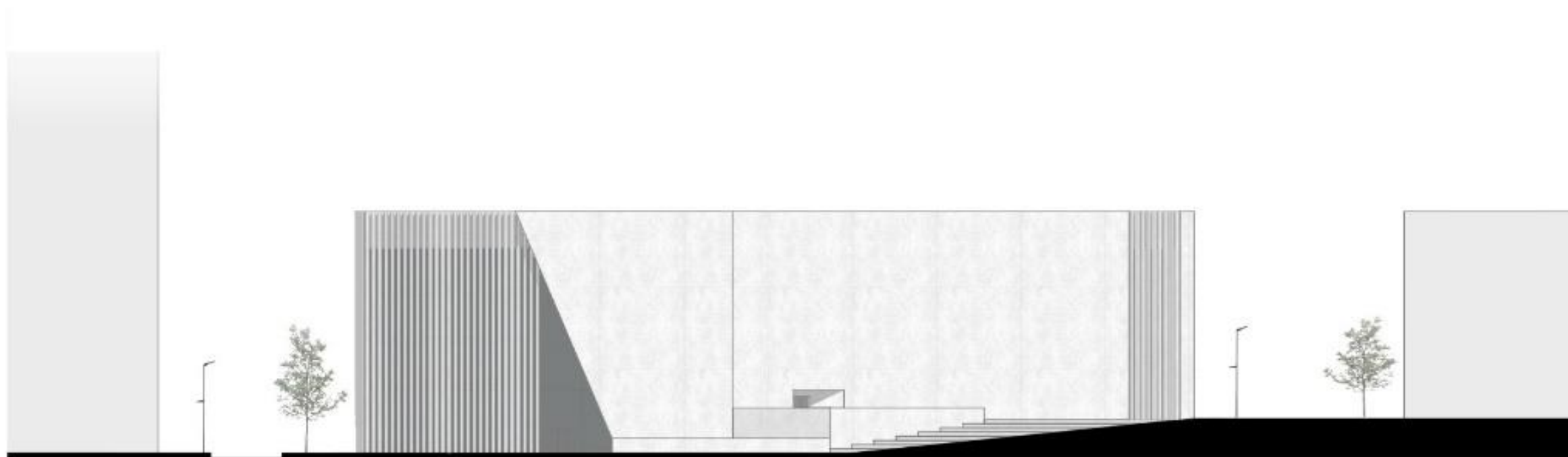

VAADE MAAKRI TÄNAVALT 1: 500

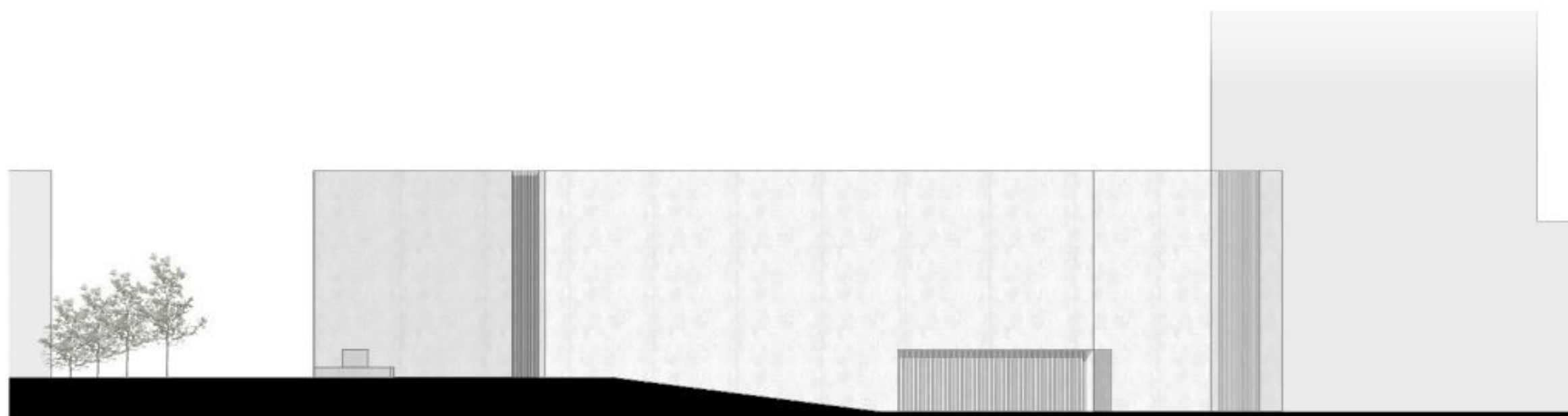

VAADE KUKKE TÄNAVALT 1: 500

Joonis 15 Vaated Maakri ja Kuke tänavalt. Autori joonis

VAADE LENNUKI TÄNAVALT 1: 500

VAADE TORNIMÄE TÄNAVALT 1: 500

Joonis 16 Vaated Lennuki ja Tornimäe tänavalt. Autori joonis

5.5 Mahuline lahendus ja muuseumikogemus

Külastaja muuseumikogemuse kujundamisel on lähtunud töö teoreetilises osas kogutud ja analüüsitud informatsioonist. Eesmärgiks oli luua põnev ja mitmekülgne keskkond, mis ei tekitaks muuseumistressi ning oleks külastajale lihtsasti hoomatav. Oluline oli luua ka hea keskkond teoste eksponeerimiseks ning näituste kujundamiseks. Ühed olulisemad elemendid hoone arhitektuuris on suured klaasist katustega õhuruumid erinevates hoone osades, mis tagavad hoonesse pääsu loomulikule valgusele ning sideme väliskeskkonnaga.

5.5.1 Teekond

Keskusesse sisenedes satub külastaja hoone sisesesse avalikku ruumi, mis on mõeldud nii muuseumikülastajatele kui ka lihtsalt läbikäijatele. Sisenedes avaneb külastajale kõrge aatrium ja fuajee, kus on võimalik liikuda erinevatesse hoone osadesse. Liikudes otse läbi sisetänaava jõuab külastaja jalakäijatele mõeldud Lennuki tänavale, kus on võimalik suunduda edasi Lembitu parki või võtta aeg maha sealsamas väljakul, suurtel istumistreppidel. Sisetänav jagab hoone kaheks osaks, muuseum ja hariduskeskus, mida ühendavad erinevatel korrustel omavahel sillakesed, muutes liikumise hoones põnevamaks.

Teine võimalus on liikuda paremale kunstitänavale, kus on mitmed ateljeed ning muuseumipood. Lisaks paikneb seal üks hoone suurtest õhuruumidest, mille keskele on loodud pargiala puude ja istumiskohtadega, pakkudes inimestele võimalust puhkamiseks ja kunstikeskuse atmosfääri nautimiseks. Liikudes vasakule, pääseb külastaja mööda kaldteed teisele korrusele paiknevatesse näituseruumidesse.

Liikumine näituseruumides on jagatud mitmeks korruselt korrusele kulgevaks horisontaalseks ringluseks, mida ühendab omavahel üks suur vertikaalne liikumisjada paiknedes ümber muuseumiosa keskel oleva suure õhuruumi. Toimides justkui vahepeatuseks, on inimesel aatriumis võimalik võtta aeg maha ning saada kontakti väliskeskkonnaga. Õhuruum markeerib nii ühe väikse ringluse lõppu kui ka algust ning on heaks orienteerumispunktiks muuseumis liikumiseks. Liikumine ümber õhuruumi kulgeb mööda kaldteid. Õhuruumi keskele on planeeritud istutada puid ja põõsaid, et luua inimesele koos loomuliku valgusega looduslähedasem keskkond.

Igal korrusel on muuseum jagatud neljaks statsionaarsete seintega suureks näituseruumiks, mille sees on võimalik liigutatavate seintega luua erinevaid väiksemaid ruume ja nurki. Igast suuremast ruumist on võimalik liikuda aatriumi, luues inimesele nii võimalus valida ise ruume, mida ta soovib külastada. Ringlustes suunavad inimesi liikuma avad- ukseid, mis on ruumis teineteise suhtes paigutatud diagonaalselt. See tagab inimeste võimalikult suure läbikäidavuse.

Illustratsioon 4 Vaade muuseumi osa siseõuele. Autori joonis

5.5.2 Ruumi karakter

Ruumi atmosfääri loomisel on tähtis osa materjalikasutusel. Siseviimistluses on seinte puhul kasutatud karestatud pinnaga valget betooni, mis just näituseruumides annab teostele neutraalse, kuid valguse käes kergelt muutliku tausta. Samuti lubab neutraalne taust tuua ruumidesse teisi materjale liikuvate seinte ja muude elementide abil. Põrandatel on valdavalt kasutatud tumehalli betooni. Esimest korrust läbiv sisetänav on kaetud tumehallide kildkivi plaatidega. Liikumisteede piirded hoones on valmistatud karastatud ja lamiteeritud kirkast klaasist, mis tekitab õhulise keskkonna.

Teiseks tähtsaks aspektiks ruumi karakteri loomisel on ruumi suurused ning seal paiknevate ruumiliste elementide paigutus. Enamik näituseruume on ühe korruse kõrgused, lisaks on projekteeritud üks kõrge, läbi kahe korruse ulatuv näitusesaal. See lahendus loob võimaluse rõdude kavandamiseks, kus saab teoseid vaadelda teise nurga alt. Rõdude ruumiline paigutus ja nendest tekkivad varjud loovad ruumi põneva atmosfääri ning pakuvad ka vaheldusrikkamat teekonda.

5.5.3 Loomulik valgus

Loomulik valgus on hoonesse juhitud enamasti läbi suurte katuseavade õhuruumide kohal. Loomulikku valgust on peamiselt kasutatud avalikes ruumides, hariduskeskuses, kontoriruumides ning õhuruumides, kuid osa valgust on läbi katuseavade juhitud ka näituseruumidesse. Muuseumi osas paikneva aatriumi katuseava ulatub osaliselt üle õhuruumi ja näituseruumi vaheliste seinte, luues viimase korruse näituseruumidesse mööda sisemist perimeetrit kulgeva kitsa valgusriba. Sealt tulev valgus langeb seintele ning hajub ruumis laiali. Loomulik valgus näituseruumis tagab tõetruuma värvispektri ning on mugav inimese silmale.

Igal korrusel paikneb puhkeruum, mis avaneb Lennuki ja Tornimäe tänava nurka. Puhkeruumide eesmärgiks on pakkuda inimesele vaheldust näituseruumide keskkonnast. Ruumidest avaneb vaade ümbritsevatele linnaruumidele, lubades inimesel puhata silma ning leida kontakt väliskeskkonnaga. Suured aknapinnad ruumis on kaetud žalusiididega, mis reguleerivad ruumi siseneva valguse kogust. Läbi liikumisavade-uste paistab hajutatud valgus puhkeruumide kõrval olevatesse näituseruumidesse, luues seal valguse ja varjude koosluse näol huvitava atmosfääri.

Illustratsioon 5 Näituseruum. Autori joonis

KASUTATUD KIRJANDUS

- Fiederer, Luke. 2019. *AD Classics: Kiasma Museum of Contemporary Art / Steven Holl Architects*. 19. 04. Kasutatud 17. 05 2019. a. <https://www.archdaily.com/784993/ad-classics-kiasma-museum-of-contemporary-art-steven-holl-architects>.
- Aries, Aarts, ja Hoof. 2015. „Daylight and health: A review of the evidence and consequences for the built environment.“ *Lighting Research and Technology* 47: 6-27.
- Basel, Art Centre. 2017. *New Museums: Intentions, Expectations, Challenges*. München: Hirmer Publishers .
- Black, G. 2005. *The engaging museum: developing museums for visitor involvement*. London: Routledge.
- Boyce, P., C. Hunter, ja O. Howlett. 2003. *The Benefits of Daylight through Windows*. New York: Lighting Research Center Rensselaer Polytechnic Institute.
- Choi, Y. K. 1999. „The morphology of exploration and encounter in museum layouts.“ *Environment and Planning B: Planning and Design* 26 (2): 241-250.
- Christopher Cuttle, Christopher . 2007. *Light for Art's Sake. Lighting for Artworks and Museum Displays*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
2013. *Contemporary Arts Center Córdoba*. 03. 04. Kasutatud 17. 05 2019. a. <https://www.archdaily.com/354500/contemporary-arts-center-cordoba-nieto-sobejano-arquitectos>.
- Crimm, Walter L., Martha Morris, ja Carole Wharton. 2009. *Planning successful museum building projects*. Plymouth: AltaMira Press.
- Falk , John Howard , ja Lynn Diane Dierking. 2000. *Learning from museums: visitor experiences and the making of meaning*. Oxford: AltaMira Press.
- Falk, John H., ja Beverly Sheppard. 2006. *Thriving in the Knowledge Age: New Business Models for Museums and Other Cultural Institutions*. Lanham: Rowman Altamira.
- Goldberger, Paul . 2009. *Why architecture matters*. London: Yale University Press.
- Grunenberg, Christoph. 1999. „The Modern Art Museum.“ rmt: *Contemporary cultures of display*, – E Barker, 26-49. New Haven: London: Yale University Press.
- Henderson, Justin. 2001. *Museum Architecture*. Gloucester: Rockport .
- Licht, Fördergemeinschaft Gutes. 2010. *Good Lighting for Museums, Galleries and Exhibitions*. Kd. 18. Frankfurt: Fördergemeinschaft Gutes Licht.
- Löhmus, Leho, ja Robert Nerman. 2013. *Tallinna asumid ja ametlikud kohanimed*. Tallinn: Tallinna Linnaplaneerimise Amet.
- MacLeod, Suzanne , toim. 2005. *Reshaping Museum Space. Architecture, Design, Exhibitions*. Abingdon: Routledge.
- O'Doherty, Brian. 2000. *Inside the White Cube: The Ideology of the Gallery Space* . San Fransisco: The Lapis Press.
- Papadakis, Andreas, toim. 1991. *New museology : museums and alternative exhibition spaces*. London: Academy Editions.
- Pevsner, Nikolaus. 1976. *A History of Building Types*. London: Thames and Hudson.
- Phillips, Derek . 2004. *Daylighting. Natural Light in Architecture*. Oxford: Elsevier.
- Sheridan, Michael, ja Michael Holm. 2017. *Louisiana Museum of Modern Art: Landscape and Architecture*. Louisiana Museum of Modern Art.
2014. *The architecture of Kiasma*. 28. 04. Kasutatud 17. 05 2019. a. <https://kiasma.fi/en/about-kiasma/architecture/>.
2019. *The C3A*. Kasutatud 17. 05 2019. a. <http://www.c3a.es/c3a>.
2019. *THE LOUISIANA ARCHITECTURE*. 2. 05. Kasutatud 17. Mai 2019. a. <https://www.louisiana.dk/en/louisiana-architecture>.
- Tzortzi, Kali. 2016. *MUSEUM SPACE: Where Architecture Meets Museology*. London and New York: Routledge.
- Young, Jenny, ja Christie Johnson Coffin. 2017. *Making Places for People: 12 Questions Every Designer Should Ask*. London: Routledge.

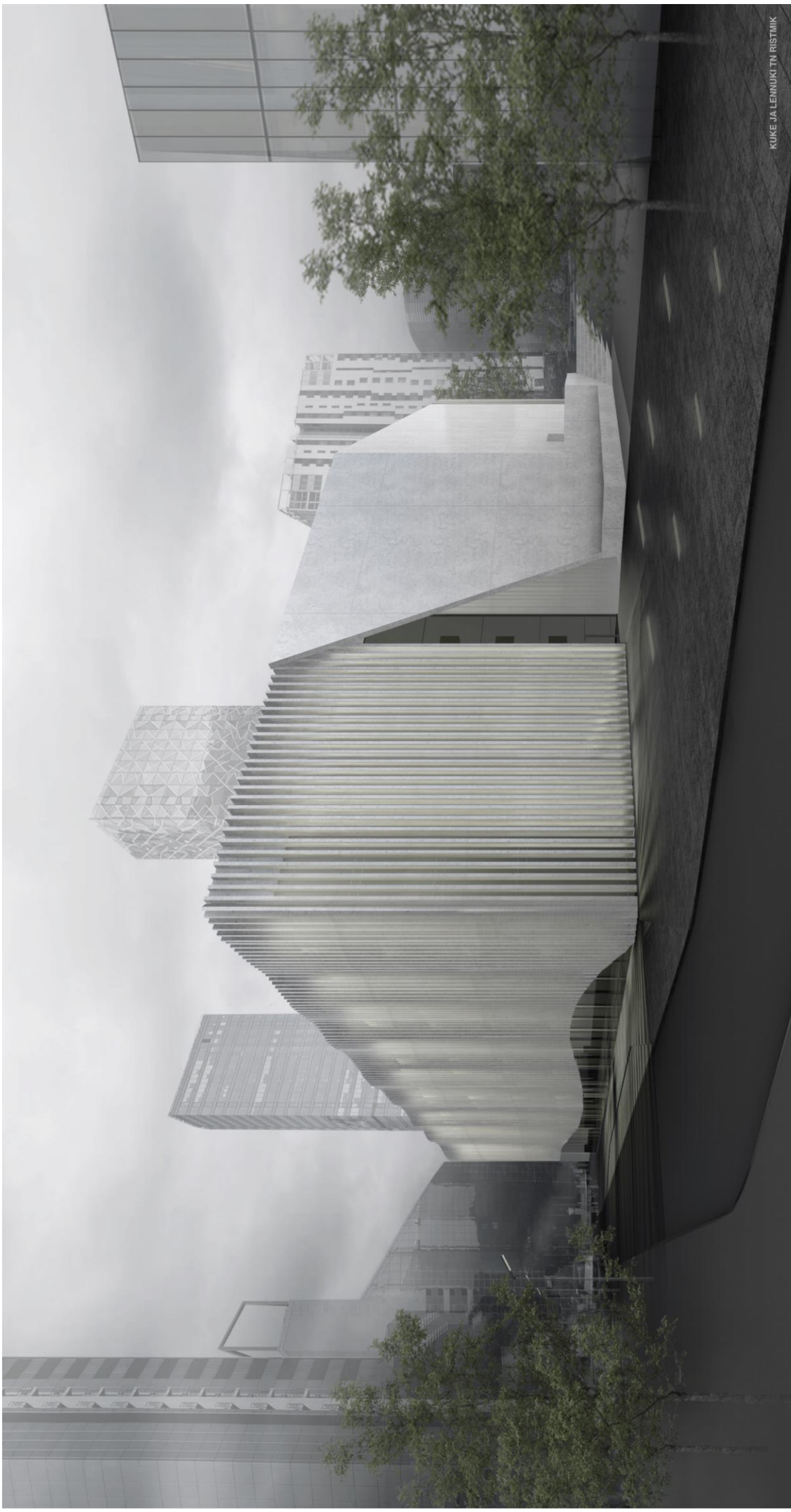
„Architecture can't force people to connect, it can only plan the crossing points, remove barriers, and make the meeting place useful and attractive.“

Denise Scott Brown (1931-)

Ruumi mõju muuseumikogemusele
MAAKRI KAASAEGSE KESKUSE / MKK näitel

Anette Gertrud Kruusement | Juhendaja Prof. Irina Raud | Tallinna Tehnikaülikool 2019

KUKE JA LENNIUKI TÄ RISTMIK

KAASAEGSE KUNSTI KESKUS

Vastavalt magistritrüüb uurimusliku osa analüüsile, mis käsitles ruumi mõju inimese muuseumikogemusele, on koostatud mahuline projekt uuele kaasaegse kunsti keskusele Tallinna südalinnas. Magistritrüüb uurimusliku osa ülesandeks oli välja selgitada, milliseks on kujunenud muuseumite funktsioon ning millises suunas on muuseumi arhitektuur viimaste aastakümnetega liikunud. Peamiselt analüüsiti kolme aspekti: liikumise teekont, ruumi karakter ning loomulik valgus.

Keskuse asukohaks on valitud Maaiki, Lennuki, Kuke ja Tornimäe tänava vaheline ala Maaiki kvartalis Tallinnas. Hoone asukohta vaiki lähtub peamiselt kontrastide loomise soovist ja ideest, milleksistada piirkonna valdavalt ärile orienteeritud funktsioon. Projekti koostamisel on peetud oluliseks koos hoonega kujundada seda ümbritsev ning asukohaga siduv avalik ruum. Asukoha valiku langetamisel osutus oluliseks ka hea juurdepääs ja inimese pidev kohalolu piirkonnas.

Kaasaegse kunsti keskuse kontseptsiooni idee tugineb kontrastide loomisele nii linnaruumilises kui ka funktsionaalses mõttes. Eesmärgiks on luua kutsuv ning tähelepanu köitv hoone, mis oleks kontrastiks kõrvalolevatele ehitistele. Kuna ümbruskonnas on palju erineva arhitektuurikeelega hooned, tuli leida idee, kuidas keskusehoone eristuks ja langeks minimaalsetiku vormikeelega hoone ideele. Eesmärk on domineerivate kõrgete klaasroonete vähele mahutada konkreetne, terviklik ja madal hoone, mis juba esimesest pilgust peaks märku andma oma eesmärgist ja olemusest. Hoone vormi loomisel on inspireeritud suurest kivist, mis palkneb Härjapea jõe kaldal.

Üla kirjeldatud kontseptsioonist on vormunud keskuse minimaalstik ja rõhutatud massiline arhitektuurne lahendus. Hoone eksterjööris on peamiseks materjaliks valge betoon, moodustades justkui hoonet ümbritseva kooriku, mille taga kumab klaasfaasid. Nii Lennuki kui Tornimäe tänava poole rassaad on kaetud valgest betoonist plaatidega, mis on ainult mõnes üksikus kohas katkestatud klaasfaasidega. Seda omakorda katavad samuti valgest betoonist saadad vertikaalsed ribad, mille vahel suunatakse hoonesse loomuliku valgust.

Kaasaegse kunsti keskusel on kolm põhilist funktsiooni: muuseum, hariduskeskus ning vaba aja veetmise keskus. Muuseumi poole pealt on tegemist kaasaegse kunsti eksponeerimiseks planeeritud näitusealadega koos kõigi vajalike teenindavate ruumidega. Hariduskeskuse eesmärgiks on kunstiliste teadustööde koostamine ja informatsiooni uurimine, vahendamine ja levitamine. Vabaaja veetmiseks pakub keskus mitmeid võimalusi nagu näiteks kohvik, restorán, raamatukogu või fotostuudio.

Külastajale muuseumikogemuse kujundamisel on lähtutud töö teoreetilises osas kogutud ja analüüsitud informatsioonist. Eesmärgiks on luua põnev ja mitmekülgne keskkond, mis ei tekitaks muuseumistressi ning oleks külastajale lihtsasti hoomatav. Oluline oli muidugi luua ka hea keskkond teoste eksponeerimiseks ning näituste kujundamiseks. Ühed olulisemad elemendid hoone arhitektuuris on suured klaasist kalustega õhuruumid erinevates hoone osades, mis tagavad hoonesse pääsu loomuliku valgusele ning sideme väliskeskkonnaga.

ASUKOHT

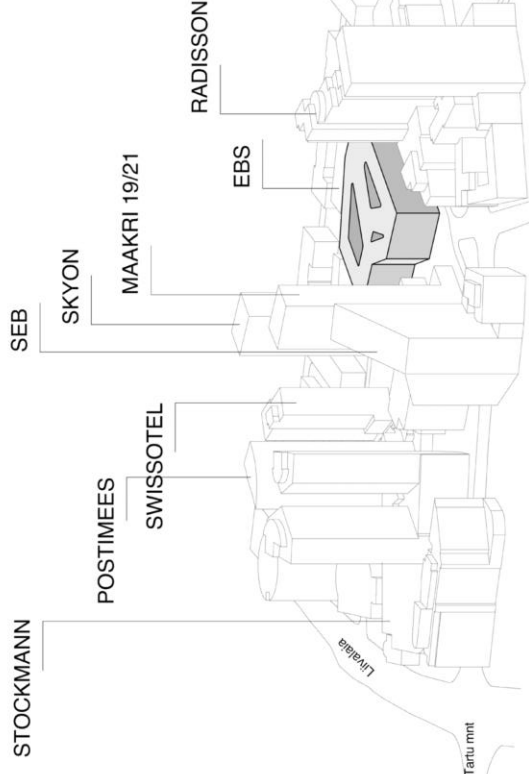
KÕRGHOONED

LIIKUMINE

MUUDATUSED

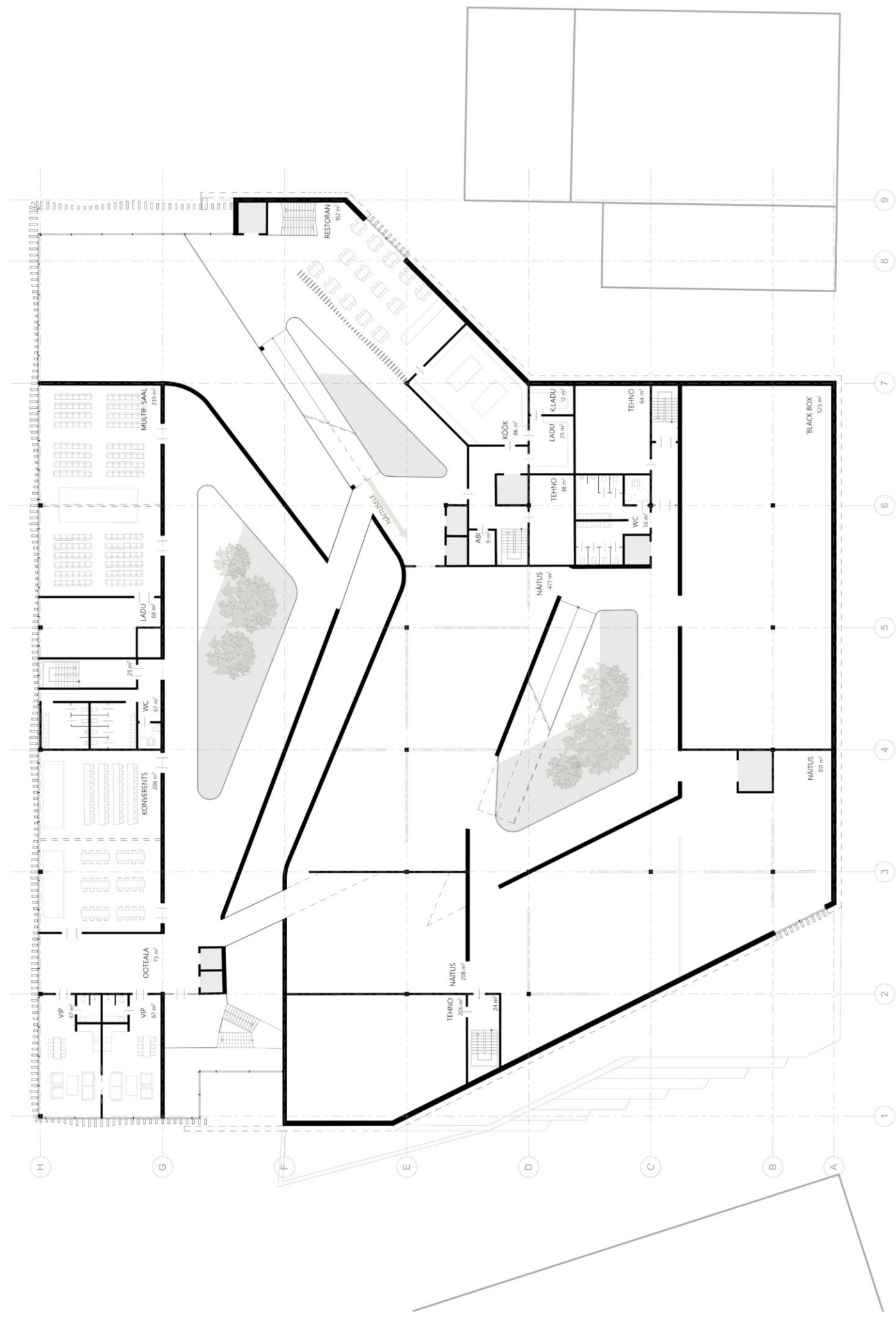

ASENDIPLAAN 1:750

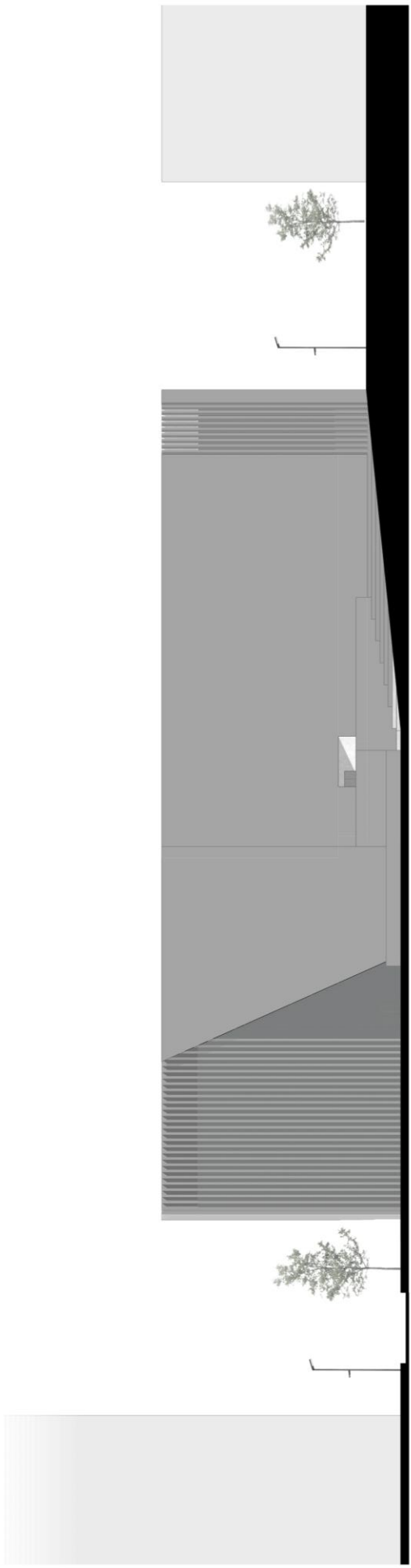

SISEOU JA KUNSTITÄNAV

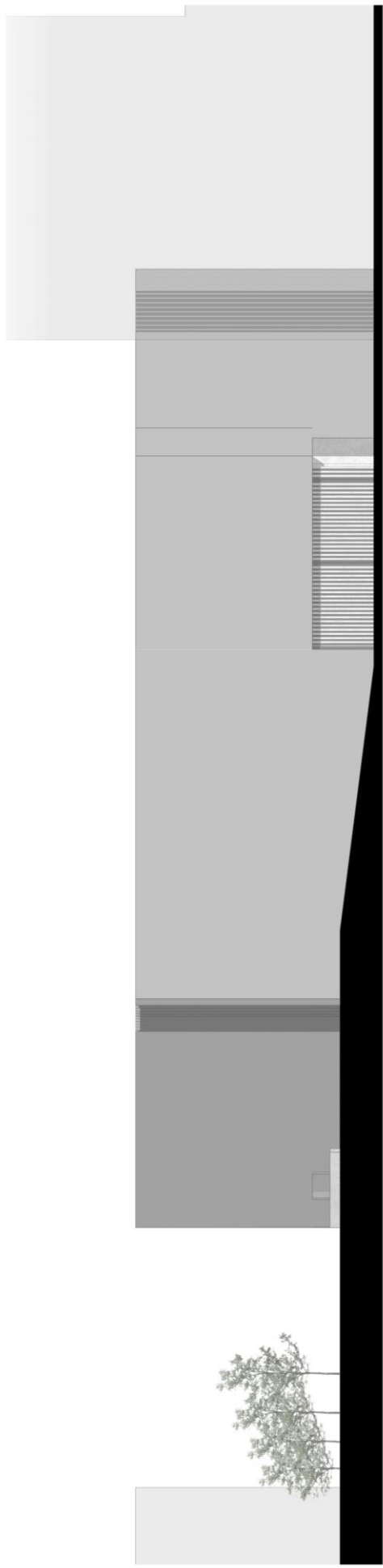

TEINE KORRUS 1:250

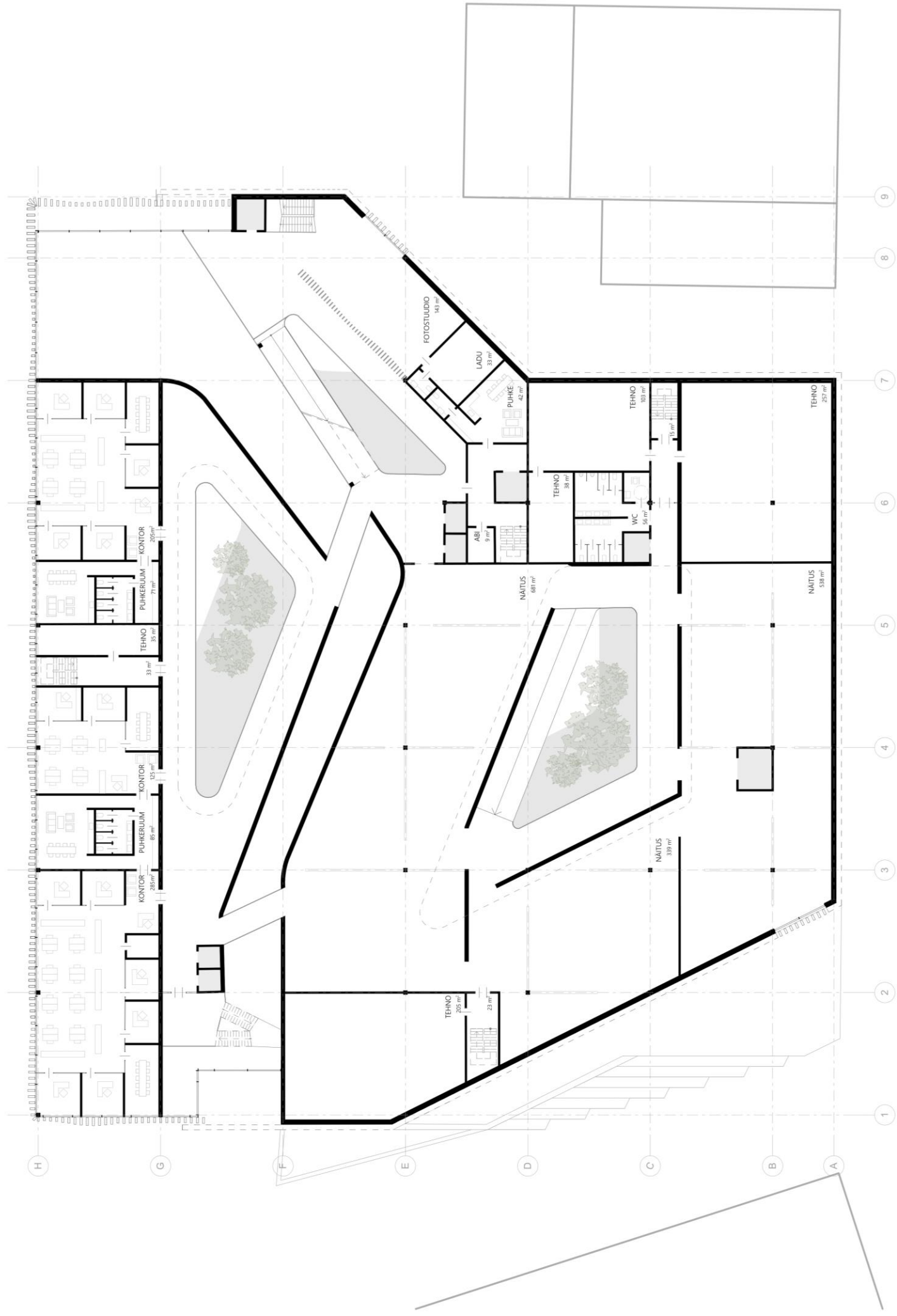

VAADE LENNUKI TÄNAVALT 1: 250

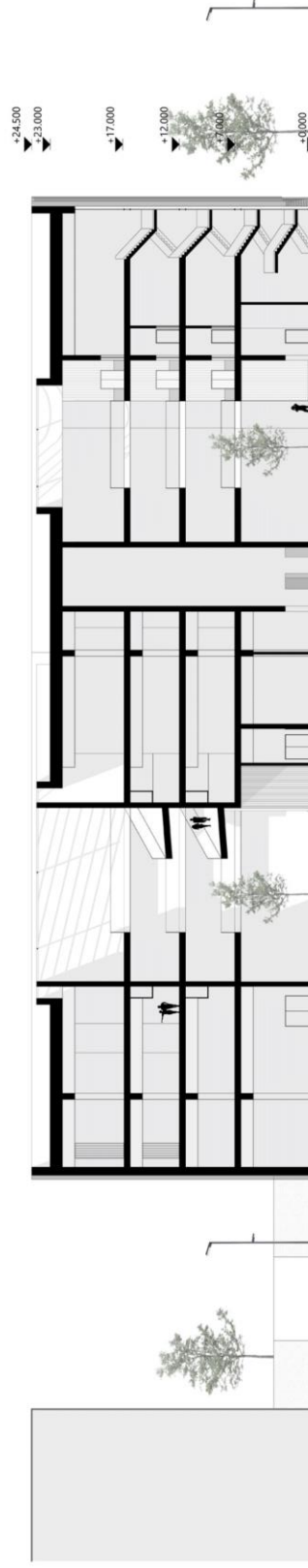

VAADE TORNIMÄE TÄNAVALT 1: 250

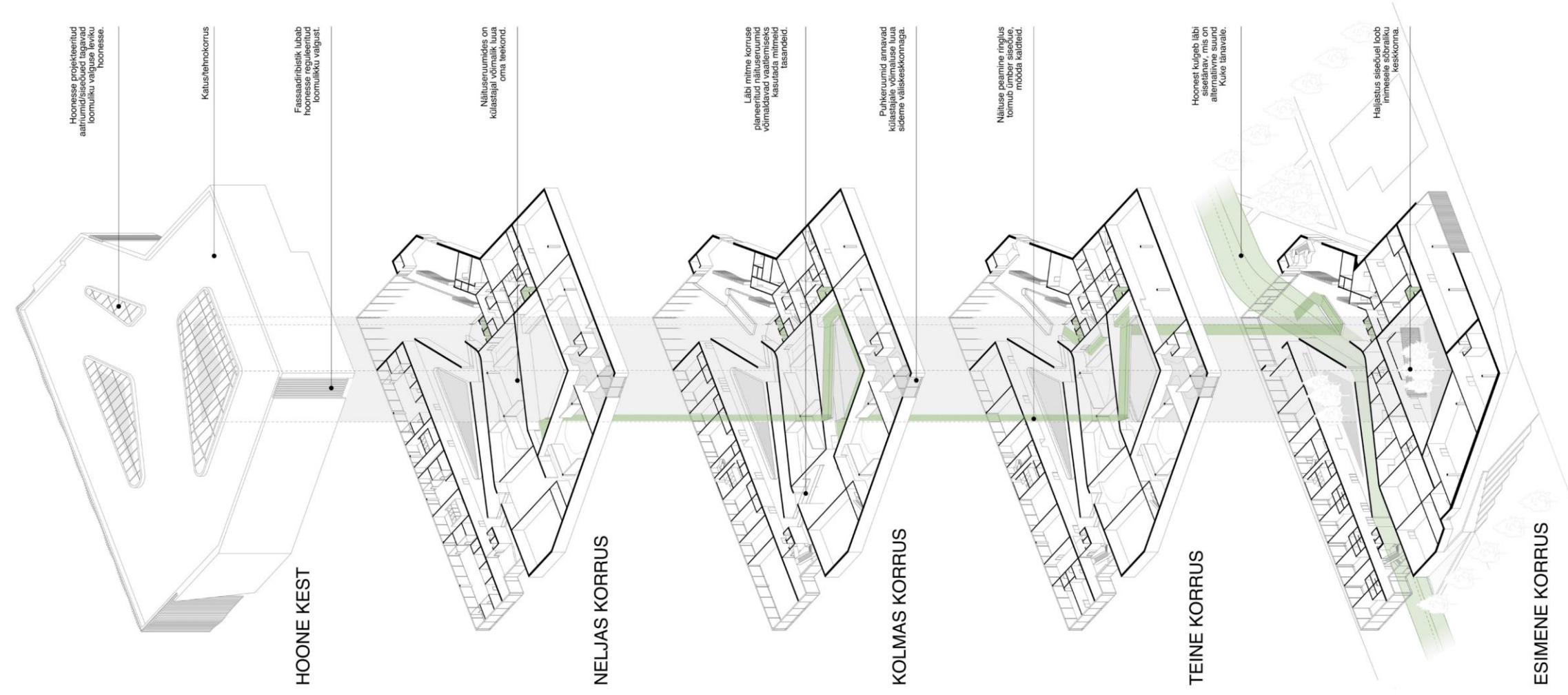

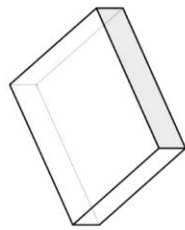
NELJAS KORRUS 1: 250

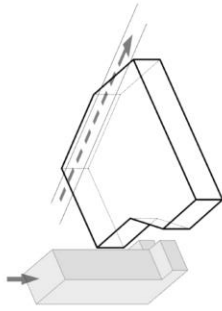

LÕIGE 1:250

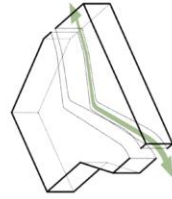

Eesmärgiks oli luua konkreetne terviklik avastamisvõimalusi, mis võimaldab muuseumil oma arhitektuurilist ja muusikalist pakkuks palju erinevaid

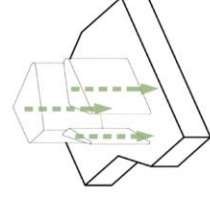
Uus keskusehoone, ruudul ja horisontaalne muuseumi avastamisvõimalusi. Hoone kujundatakse ühiseks moodustades oma mahuga tervikliku kvartali.

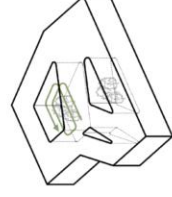
Keskust läbi sisestatud jagab hoone kahte osaks. Eriti on olulised ja suured pakuvad hoones põnevamat külpeid.

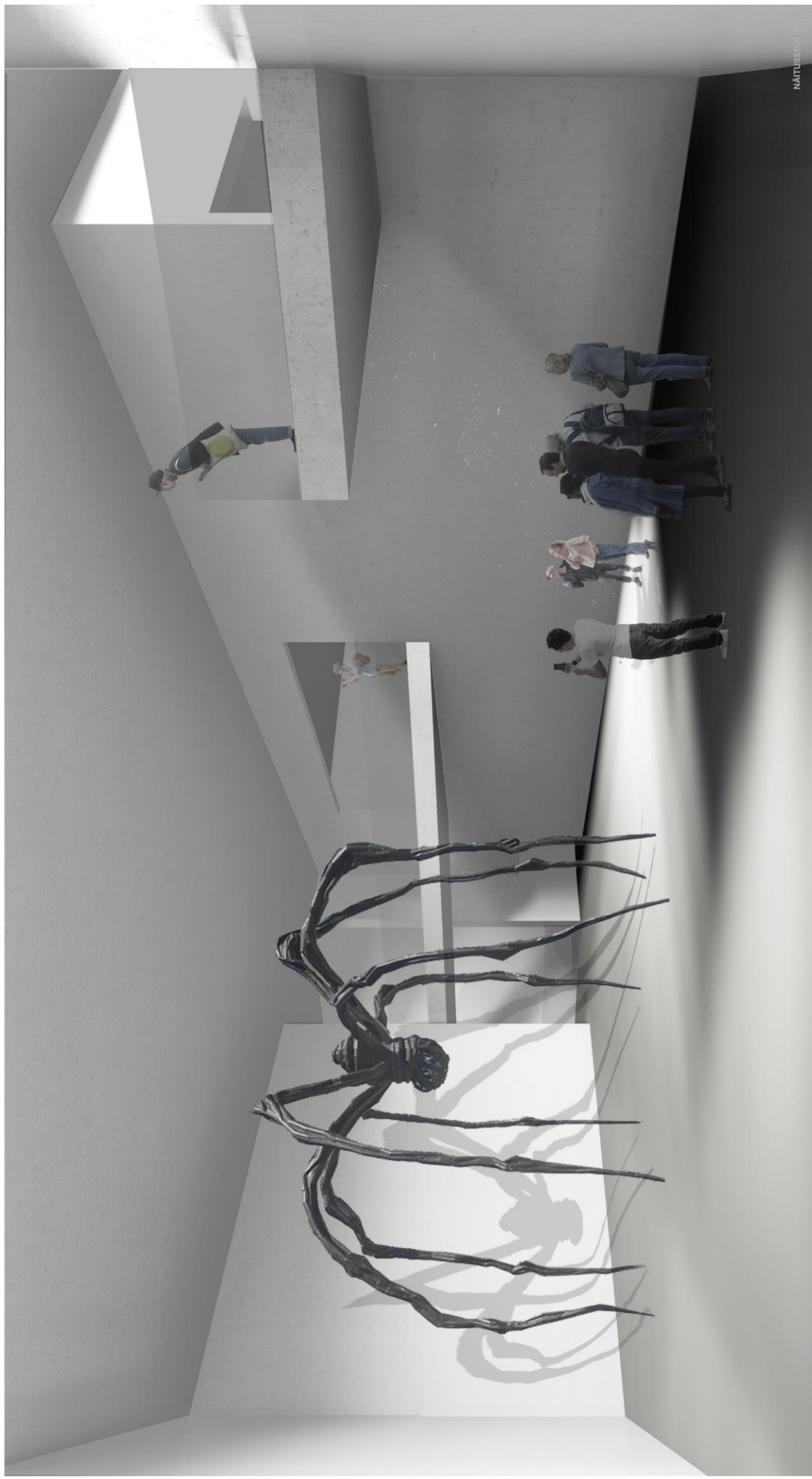
Keskuse kunsti keskused on loomulikult seotud muuseumiga. Suurima osa hoone funktsioonid moodustab muuseum.

Keskuse sisestatud lubavad hoonesse kergesti pääseda ja seeläbi ni külastajate kui ka töötajate heaolu.

Muuseumis toimub ilukunne ümber loomulikult ja seeläbi hoone funktsioonid ja hoone funktsioonid.

MAITSEKULU

